

Bezdomovství – kvalita života lidí na pokraji společnosti

Lucie Turzíková

Bakalářská práce
2011/2012



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lucie TURZÍKOVÁ**
Osobní číslo: **H09187**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Bezdomovství – kvalita života lidí na pokraji společnosti**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HRADECKÁ, Vlastimila; HRADECKÝ, Ilja. Bezdomovectví – extrémní vyloučení. 1. Praha : Naděje o.s., 1996. 107 s. ISBN 80-902292-0-4.

HRADECKÝ, Ilja, et al. Definice a typologie bezdomovství : zpráva o realizaci aktivity č. 1 projektu Strategie sociální inkluze bezdomovců v ČR. 1. Praha : Naděje o.s., 2007. 50 s. ISBN 978-80-86451-13-8.

PRŮDKOVÁ, Táňa; NOVOTNÝ, Přemysl. Bezdomovectví. 1. Praha : Triton, 2008. 93 s. ISBN 978-80-7387-100-0.

ŠTĚCHOVÁ, PhDr. Markéta, et al. Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie. 1. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. 112 s. ISBN 978-80-7338-069-4.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Milan Smola**

Datum zadání bakalářské práce: **30. listopadu 2011**

Termín odevzdání bakalářské práce: **4. května 2012**

Ve Zlíně dne 12. ledna 2012



doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka



Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně4.5.2012

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Tato práce zkoumá důvody a příčiny, kvůli kterým se lidé dostávají do stavu bez domova. Dále řeší, jakou mají lidé, kteří se již do tohoto stavu dostali, kvalitu života.

Tato témata jsou zde zkoumány pomocí kvantitativního výzkumu s využitím dotazníkového šetření.

Výsledek práce není velmi pozitivní, spousta z lidí bez domova se k tomuto stavu dostala díky pobytu v některém z nápravných či sociálních zařízení, a dále bylo u většiny respondentů zjištěno, že nejsou spokojeni se životem, který vedou, a kvalita jejich života je v natolik nízké úrovni, že by ji mnozí z nás, běžných lidí, nemuseli vůbec přežít.

Práci bych uzavřela tím, že bych ji ráda využila jako doporučení pro ty, kteří mají střechu nad hlavou a rodinu, které by si měli vážit.

Klíčová slova: bezdomovec, bezdomovství, chudoba, sociální pomoc, životní úroveň

ABSTRACT

This paper looks closely at the reasons and causes of why would some people end up in a state of homelessness. It also addresses the quality of life of those who are already in this situation.

I examine these topics on the basis of quantitative research carried out with the use of representative survey.

The overall result is not very positive as the findings show, that a lot of the effected respondents had ended up in their current state of life as a result of a stay at some kind of correctional facility. It also points out the respondents are not satisfied with their current living standard as the quality of their life is often so low, that in many cases it would be nearly impossible for many of us to tolerate or even survive.

To conclude this topic I would like to use this paper as a call on everyone to cherish and appreciate their existing family life and home security.

Key expressions: homeless person, homelessness, poverty, social help, living standard.

Poděkování:

Tímto bych ráda poděkovala panu Mgr. Milanu Smolovi za jeho čas, rady a celkovou velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracovávání mé bakalářské práce. Současně děkuji všem respondentům za jejich ochotu při spolupráci a přeji jim, aby i v jejich životech nastaly lepší časy.

Motto:

„Dva úkoly na začátku života: Stále víc zužuj svůj kruh, a stále znovu zkoumej, zda se neukrýváš někde mimo něj.“ [Kafka Franz]

Prohlášení:

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 TEORETICKÉ VYMEZENÍ POJMŮ	14
1.1 BEZDOMOVEC	14
1.2 BEZDOMOVSTVÍ.....	16
1.3 FORMY BEZDOMOVSTVÍ.....	18
1.3.1 Zjevné bezdomovci.....	18
1.3.2 Skrytí bezdomovci.....	19
1.3.3 Potenciální bezdomovci	19
1.4 PŘÍČINY BEZDOMOVSTVÍ	20
1.4.1 Objektivní (vnější, strukturální) příčiny bezdomovství	21
1.4.2 Subjektivní (vnitřní) příčiny bezdomovství	22
1.4.3 Bezdomovství u mužů.....	23
1.4.4 Bezdomovství u žen	23
1.4.5 Bezdomovství u dětí a mladistvých	24
2 PÉČE O BEZDOMOVCE	27
2.1 ORGÁNY A ORGANIZACE ZABÝVAJÍCÍ SE BEZDOMOVCI.....	27
2.2 ORGANIZACE ZABÝVAJÍCÍ SE POMOCÍ BEZDOMOVCEM	28
2.2.1 Armáda spásy	28
2.2.2 Sdružení azylových domů v ČR.....	30
2.2.3 Noclehárny	32
2.2.4 Sdružení Česká katolická charita (SČKCH)	33
2.2.5 Naděje.....	34
2.2.6 Nový prostor.....	35
2.3 ZDRAVOTNÍ STAV BEZDOMOVCEM V ČESKÉ REPUBLICE	36
2.3.1 Duševní zdraví bezdomovců	38
2.4 ORGANIZACE PEČUJÍCÍ O LIDI BEZ DOMOVA V EVROPSKÉ UNII A VE SVĚTĚ.....	40
II PRAKTICKÁ ČÁST	42
3 VÝZKUMNÁ ČÁST	43
3.1 DRUH VÝZKUMU	43
3.2 STANOVENÍ DÍLČÍCH VÝZKUMNÝCH OTÁZEK A CÍL VÝZKUMU	44
3.3 VÝZKUMNÝ VZOREK	45
3.4 KOMENTÁŘ K DOTAZNÍKU	46
4 VÝSLEDKY VÝZKUMU	47

4.1	POSTUP PŘI VYHODNOCOVÁNÍ DOTAZNÍKŮ.....	47
4.2	VÝSLEDKY DOSAŽENÉ VYHODNOCENÍM DOTAZNÍKŮ.....	47
4.3	ROZBOR VÝSLEDKŮ VZHLEDEM KE STANOVENÝM DÍLČÍM OTÁZKÁM	62
	ZÁVĚR	65
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	67
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	70
	SEZNAM GRAFŮ	71
	SEZNAM PŘÍLOH.....	72

ÚVOD

Žijeme v době, ve které jsme si všichni navzájem téměř lhostejní. Jdeme po ulici a nevšímáme si okolí a prakticky nevnímáme každodenní dění kolem nás. Tu vedle nás někdo sedí na chodníku a prosí o pár drobných, jinde zase sedí v parku na lavičce různá „individua“ a škemrají o cigaretu. Mnozí z nás kolem těchto lidí projdou bez povšimnutí, nebo je v horším případě odsadí ošklivým gestem či poznámkou. Málokdo se však umí zamyslet nad tím, koho to vlastně odmítl či překročil. Lidé bez domova jsou také lidé, a proto bychom je měli také tak brát a nejen odsuzovat bez toho aniž bychom znali je či průběh jejich života.

V poslední době je téma bezdomovství poměrně často vzpomínané v mnoha médiích, a to jak v tištěné podobě, tak také ve formě videí. Nemůžeme se tomu divit, jelikož toto téma je v 21. století, ve kterém žijeme, velice populární. Málokdo však ví, že toto téma není vůbec pouze aktuální, ale sahá do celkem hluboké minulosti, která existuje snad od začátku lidstva. Ve všech dobách, a to nejen v našich zemích, ale po celém světě, se nacházeli jedinci, kteří byli vlastně bezdomovci. Dříve se však nazývali pouhými žebráky či tuláky. A z čeho celá tato situace odjakživa vyplývala? Byla to pouze a jenom chudoba a bezmocnost lidí, kteří se nenarodili v movitých rodinách. Je jen malá část případů, kde si lidé za tyto „situace“ vlastně mohou sami. U těchto se v nejmenším můžeme pokusit o jejich nápravu a následnou pomoc. Ne všichni ji přijmou za své, ale přinejmenším se nad svojí situací alespoň zamyslí.

Nikdo z nás neví, kdy se ocitne ve stejné situaci, v jaké se nachází právě již zmiňovaní bezdomovci. Dnes člověk práci má, zítra ji mít nemusí. To s sebou nese samozřejmě velmi vážné důsledky, a to jak například ztrátu rodiny, bydlení a vlastně všeho, co si celý život budoval.

V bakalářské práci bude tento problém přiblížen pomocí nastudované literatury a především osobním kontaktem s cílovou skupinou lidí.

Cílem práce je provést analýzu příčin, které způsobují stav bez domova a následnou kvalitu života lidí, kteří se do tohoto stavu již dostali. Opomenuty nezůstaly i organizace, které se snaží lidem bez domova pomáhat, jejich způsoby a kvality péče a v neposlední řadě úroveň života těchto lidí.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TEORETICKÉ VYMEZENÍ POJMŮ

1.1 Bezdomovec

Občané, kterým se u nás říká „bezdomovci“, prakticky téměř neexistují. V mezinárodních souvislostech jsou totiž za bezdomovce označováni takoví lidé, kteří žijí na území určitého státu, a to bez příslušného povolení a bez dané státní příslušnosti. Lidé, kterým schází domov, jsou na našem území označováni jako „občané bez přístřeší“, a to dle zákona č. 108/2006 Sb. Pro srozumitelnost se však termín „bezdomovec“ pro tyto lidi běžně užívá.

V užším slova smyslu mohou být za bezdomovce považováni především takoví jedinci, kteří byli z nějakých důvodů postiženi společenským vyloučením, nebo přišli o své bydlení nebo jsou jen těmito negativy ohroženi. Tito lidé žijí především na veřejných místech nebo ve velmi nejistých bytových podmínkách. Málokdo z nás si uvědomuje, že tito lidé jsou bez domova, že jim schází především místo, do kterého by se mohli každý den vracet, kde by je čekala jejich rodina, která jim nabídne lásku, bezpečí a sociální zázemí. Proto je třeba si uvědomit, že domovem není jen bydlení, ale hlavně místo, ve kterém nás někdo čeká, kde je nám dobře a najdeme zde podporu a spokojenost. Spousta lidí žijících v ubytovnách a podobných zařízeních by nám mohla vyprávět o tom, že je možno mít střechu nad hlavou, kterou ale nelze považovat za domov, protože zde nenaleznou tu tolik důležitou citovou podporu.

Bezdomovci jsou ve většině případů takoví lidé, kteří jsou opuštění, nemají trvalé zázemí, neznají svůj smysl života a cítí se velmi osamocení.

A přitom stát se bezdomovcem je tak snadné. Většina z nás si vůbec neuvědomuje, že jím může být třeba zítra. Vždyť téměř všichni z bezdomovců dříve měli život jako my, ale pouze je skolila nepříjemná životní událost, kterou například jen psychicky neunesli. Spousta z nich se bez domova ocitla z minuty na minutu a vůbec si před tím nepřipouštěli možnost, že by se jim tohle mohlo někdy stát. Jejich život se jim najednou zhroutil a oni přišli na to, že jsou vlastně sami, sami se svým zoufalstvím a strachem z toho, co bude dál.

Na bezdomovce můžeme narazit kdekoli. Setkáme se s nimi velmi často na nádražích autobusových i vlakových, na lavičce v parcích či před supermarkety. Místa na přespání hle-

dají různě. Jednou si ustelou pod mostem, jindy například ve sklepích domů, či jen tak v přírodě.

V mnoha případech si tyto skupiny lidí vytvářejí svoji kulturu. Ve srovnání s „normálními“ občany jsou tito velmi znevýhodnění, například při vyhledávání zaměstnání, ve kterých s nimi dále zaměstnavatelé zacházejí ne vždy slušně. Často jim kvůli jejich životní situaci dávají jen minimální platy, nebo jim vůbec neposkytují patřičné pracovní smlouvy. Také lékařskou péči mají oproti ostatním velice ztíženou, jelikož vůbec neplatí své zdravotní pojištění a přitom díky životním podmínkám, ve kterých žijí, jsou tolik náchylní na různé onemocnění či infekce. Spousta z těchto jedinců také vůbec nevlastní osobní doklady, a to ať z důvodu ztráty či jejich odcizení. Proto je také komunikace s různými státními institucemi pro ně velice obtížná. Mnozí z bezdomovců by však měli nárok na sociální podpory, ale nejsou schopni si tyto záležitosti s úřady vyřídit.

Bezdomovci mají také ve své podstatě problém v navazování vztahů. Nejsou téměř schopni vytvořit si trvalejší vazbu k jinému člověku, protože takřka nikomu nevěří. I přesto, že je vidáme často ve skupinkách, považují tyto vztahy pouze za nějakým způsobem účelové, a to jak pro pocit společnosti či pomoc v obstarávání potravin či alkoholu. Nejčastěji bezdomovci nacházejí přátele ve zvířatech. Nejvíce s nimi komunikují a berou je za své kamarády.

Bezdomovce bych ráda rozdělila dle nastudované literatury a osobních zkušeností do několika skupin dle toho, jakým způsobem se do své životní situace dostali:

- za nejčastější skupinu, bych dle mého názoru, považovala především takové jedince, kteří propadli alkoholu,
- dále se může jednat o osoby nezaměstnané, které přišly o své bydlení,
- osoby, které byly propuštěny z vězení nebo jsou opakovaně vězněny za různé trestné činnosti,
- dále například důchodci, kteří zůstali osamoceni,
- osoby, které jsou velkou mírou neschopny se adaptovat ve svém prostředí, psychicky narušené osoby,
- přistěhovalci,

- dospělé děti, které se i často ne svojí vinou ocitnou na ulici, k tomu navíc bez zaměstnání,
- děti, které byly v rodině týrány či psychicky frustrovány,
- jedinci, kteří užívají omamné látky, závislí hráči.

Dle manželů Hradeckých lze bezdomovce klasifikovat dále například podle jejich společenského handicapu (Vlastimila a Ilja Hradečtí, 1996):

- lidé vyloučení z hospodářského života (dlouhodobě nezaměstnaní),
- mládež, která se nedovede hospodářsky uchytit,
- invalidé (lidé s tělesným, smyslovým a mentálním postižením),
- rodiny s nemocným členem, o kterého pečují,
- nestabilní rodiny,
- staří lidé,
- ženy (společenská diskriminace přes ústavou zajištěnou rovnoprávnost),
- lidé institucionálně poznamenání (dětským domovem, výchovným ústavem, vězením),
- příslušníci minorit a cizinci (romové, uprchlíci, migranti, přesídlenci).

1.2 Bezdomovství

Pojmem bezdomovství ve zkratce označuje způsob života lidí, kteří nemají domov či stálé přístřeší. Tento termín byl do českého jazyka zanesen společně se změněným politickým režimem v roce 1989. V dobách komunismu se tento název nepoužíval, i přesto, že lidí bez domova bylo v naší zemi spousta. Tedy, ne všichni byli bez domova. V této době totiž byli za bezdomovce považováni i lidé, kteří absolvovali ústavní výchovu, lidé, kteří již nechtěli bydlet u svých rodičů nebo u nich bydlet z nějakých příčin nemohli a nestáli o to, založit si vlastní rodinu. V neposlední řadě se k tomuto způsobu života schylovali lidé, kteří byli rozvedeni. V době vlády komunismu však bylo naprosto nepřijatelné, aby kdokoli žil na

ulici. Každý člověk musel někam patřit, někde pracovat. V případě, že formálně nikam nepatřil, byl považován za příživníka a byl trestně stíhán.

Bezdomovství dále může být považováno za společenský jev, kterému se zpravidla připisuje spojení se ztrátou zázemí a následný proces vedoucí ke společenskému vyloučení. Tento jev bohužel ovlivňuje člověka téměř po všech stránkách jeho života.

Svým způsobem bezdomovství může být považováno i za jistou formu sociální deviace, protože s sebou nese vcelku velkou odchylku od sociální normy, za níž považujeme především bydlení, každodenní osobní hygienu či přizpůsobivost daného jedince k požadavkům prostředí. Bezdomovství je „více než nedostatkem přístřeší a více než chudobou, je součástí širšího procesu marginalizace založeného na neschopnosti bezdomovců participovat na způsobu života, který je standardní pro většinu populace. Marginalizací rozumíme odsouzení na okraj společnosti, vyloučení z účasti na životě společnosti, ztrátu místa ve společnosti doprovázenou psychickým strádáním.“ (Průdková, Novotný, 2008)

Hlavními příčinami sociálního vyloučení, jež se týká především problému bezdomovství je nerovnost v dosažení pěti nejzákladnějších zdrojů společnosti, kterými jsou zaměstnání, bydlení a sociální ochrana, vzdělání a zdravotní péče.

Problémy s bezdomovstvím se odjakživa řešily především ve větších městech, ve kterých lidé bez domova čekají lepší uspokojení svých životních potřeb, nebo si alespoň myslí, že je zde větší pravděpodobnost nalezení zaměstnání. V naší republice se nejvíce bezdomovců bezpochyby soustřeďuje v hlavním městě Praze.

Samozřejmě bezdomovci nežijí pouze ve městech, ale také na vesnicích, ale zde se nesoustřeďují ve skupinách jako je tomu u měst, nýbrž často jako jednotlivci, kteří jsou ve vesnici jako jediní, kdo právě nemá trvalé přístřeší. Tito lidé si na živobytí vydělávají svozem odpadů a různých především kovových předmětů do sběren, občas se u nich vyskytují drobnější krádeže, nebo jim s jejich přežíváním pomáhají lidé z vesnice. Tito bezdomovci velice zřídka oproti bezdomovcům z měst žebrají. Opustit vesnici je pro ně téměř nepřijatelné, a to z mnoha důvodů – z města mají strach či dokonce fobii z důvodu nebezpečnosti nebo zkrátka jen na vesnici prožili celý svůj život a odmítají ji opustit. Zde je nutno podotknout, že u bezdomovců na vesnicích můžeme čekat mnohem menší míru nebezpečnosti a agresivity, než je tomu u bezdomovců žijících ve městech. Tito lidé jsou mnohem více přátelští a klidnější.

V neposlední řadě je nutno zmínit také bezdomovce, které můžeme najít doslova mimo civilizaci, například v lesích, různých opuštěných buňkách a podobně. O těchto lidech neexistují téměř žádné informace, ale můžeme se u nich domnívat, že velmi často trpí různými psychickými poruchami, jejichž následky jsou fobie z kontaktu s dalšími lidmi.

1.3 Formy bezdomovství

V současné době jsou klasifikovány formy bezdomovství do tří skupin:

- zjevní bezdomovci,
- skrytí bezdomovci,
- potenciální bezdomovci.

1.3.1 Zjevní bezdomovci

Tuto skupinu bezdomovců bezpochyby poznáme na první pohled, a to například podle jejich pronikavého zápachu, špinavého oblečení, neupraveného zevnějšku a především podle jejich chování, které si často sami vůbec neuvědomují. Mezi nejtypičtější chování této skupiny bezdomovců patří bezesporu sbírání nedopalků od cigaret, hledání různých věcí v odpadkových koších či popelnicích a podobně. Zjevní bezdomovci velice často využívají různých sociálních služeb, nocleháren či azylových domů. Taktně odmítají ubytování, ve kterém by se byli nuceni podřizovat určitým pravidlům a raději se soustřeďují například do prostor nádraží, laviček v parcích, zahrádkářských obydlí, sklepů činžovních domů či odstavených vlakových vagonů. Jejich jedinou činností, na kterou se každý den soustředí, je hledání potravin nebo místa, kde zrovna přečkají noc. Tyto jedince velice zřídka potkáme bez nějakých vozíčků či tašek, ve kterých si s sebou všude vozí všechny své věci. Velice často odmítají i pomoc, která jim je nabízena, a to například proto, že ze své vlastní vůle nechtějí být na nikom závislí, nebo zkrátka jen nikomu nevěří. Díky jejich společenskému postavení je pro ně často obtížné i obstarání jídla, a proto se schylují ke krádežím v supermarketech nebo k žebrání. Vzhledem k životním podmínkám, ve kterých tito lidé žijí, se také nemůžeme divit jejich zdravotnímu stavu a zanedbanému vzhledu. Často z nich jde až strach a veřejností jsou proto nejvíce vnímáni. Na základě takovýchto setkání

se pak mnozí z nás domnívají, že všichni bezdomovci jsou stejného původu, což vůbec neodpovídá skutečnosti a považujeme je za výhradní zástupce této lidské populace.

1.3.2 Skrytí bezdomovci

Skryté bezdomovce tvoří největší část této populace jedinců. Tito lidé žijí jako bezdomovci, ale nelze je vždy poznat na první pohled. Dělají totiž vše proto, aby na nich tato životní situace nebyla znát, a své problémy tají. Starají se ze všech sil o svůj vzhled, nosí padnoucí a čisté oblečení.

Od zjevných bezdomovců se snaží co nejvíce stranit a dokonce jimi také opovrhují.

Tito lidé téměř nespolupracují s žádnými státními institucemi, neplatí si zákonné sociální ani zdravotní pojištění, a tím pádem je jejich evidence velice složitá.

Přechodné obydlí hledají v azylových domech, ve kterých se však dlouho nezdržují a po čase opět odchází. Na sociální pracovníky se obrací jen velmi zřídka. Jejich neschopnost či problémy s obstaráním svého vlastního obydlí pomocí vlastních zdrojů je tak nutí k hledání krátkodobých a pouze přechodných ubytování. V krajní nouzi se pokouší obracet na svoji rodinu a příbuzné. Jejich častá změna místa pro živobytí jim přináší časté zdravotní problémy a v mnoha případech také problémy s policií či úřady.

Skrytí bezdomovci nejčastěji vyhledávají ubytování ve squatech, sklepích domů, ve stanech, v rozpadlých a neobydlených domech nebo dokonce v kontejnerech.

Vzhledem k jejich obtížné až nulové evidenci neznáme jejich přesné počty, ale můžeme se velmi přesvědčivě domnívat, že tito tvoří mnohem větší skupinu než bezdomovci zjevní.

1.3.3 Potenciální bezdomovci

Za potenciální bezdomovce jsou považováni takoví, kterým bezdomovství teprve hrozí. Téměř ve všech případech mají své zaměstnání i bydliště, které je však velmi nejisté a nese s sebou velice obtížné podmínky. Jde o takové jedince, kteří dnes bydliště mají a zítra jej mít nemusí. Za tato obydlí jsou považovány nájemní byty se špatnými životními podmínkami, holobyty, domy určené k demolicím, sociální byty, provizorní domy nebo například i

takoví, kteří nemají platnou nájemní smlouvu. Výjimkou také nejsou důchodci nebo dlouhodobě nezaměstnaní, kteří nejsou schopni hradit pravidelné poplatky ve svém obydlí. Jsou to takoví, kteří například mají přerušenu dodávku elektrické energie, plynu či vody, a to pro již zmiňované neplacení těchto služeb. Potřeby těchto lidí úřady buď zcela neznají, nebo je znají pouze částečně.

Za potenciální bezdomovce lze považovat také mladé lidi, kteří za sebou mají ústavní výchovu a neexistuje pro ně možnost vrátit se do jejich rodiny, dále lidé, kteří jsou propuštěni z výkonu trestu odnětí svobody a nemají rodinu, která by je vzala zpět a která by na ně čekala.

Dle výsledků statistik zemí Evropské unie je touto situací postiženo až 10 % celkové populace.

1.4 Příčiny bezdomovství

Z obecného hlediska mohou být příčiny bezdomovství rozlišovány do dvou skupin. Jedná se o tzv. objektivní (vnější, strukturální) a subjektivní (vnitřní). Velké množství lidí však neodkáže spolehlivě rozlišit, co je skutečnou příčinou a co až následkem bezdomovství. Vnímání těchto dvou realit je velmi podstatné při dalších krocích, ve kterých se snažíme o řešení tohoto problému.

Málokdo z nás si dokáže připustit, že se bezdomovcem může stát i on, a to z minuty na minutu. V současné době již nehraje vůbec žádnou roli vzdělání, perfektní postavení v zaměstnání či předešlé vyšší sociální postavení. Bezdomovství nerozlišuje lidi ani podle věku či jejich pohlaví, nevybírá si. Přes všechny tyto předpoklady je jistá skupina lidí více ohrožena, jak bude dále vysvětleno v následujících odstavcích. Za hlavní příčiny vzniku bezdomovství lze ale jednoznačně považovat alkoholismus či závislost na omamných látkách, dalšími příčinami, které jistě nemohou být opomenuty, jsou rozvody, patologické hráčství, zadluženost či například „pouhá“ ztráta zaměstnání. Těchto příčin může být velká spousta a nelze je spolehlivě vyjmenovat, jelikož každý z jedinců má svůj individuální osud, který jej do tohoto životního stavu dostal. U alkoholismu je však vypíchnut fakt, že spousta bezdomovců se na něm závislých stává až poté, co skončí na ulici. Dříve s alkoholem nemuseli vůbec přicházet do každodenního styku.

Zapomenuto však nemůže být ani na skupinu bezdomovců, která si tento životní styl a sociální úroveň vybrala sama dobrovolně a tento život jim vyhovuje. Dle důkazů z mnoha příběhů lidí bez domova je zjevné také to, že ona ztráta domova je velmi často způsobena spojením vnějších i vnitřních faktorů, které příčiny bezdomovství představují.

1.4.1 Objektivní (vnější, strukturální) příčiny bezdomovství

Tyto faktory jsou charakteristické především tím, že je jedinec sám prakticky vůbec nemůže ovlivnit, ale jejich vlivy se jej přímo týkají. V těchto faktorech se ukrývá z velké části sociální politika daného státu a dále politika příslušného sociálního zákonodárství. Typickými příklady těchto faktorů ovlivňujících vznik bezdomovství je například stále vyšší míra nezaměstnanosti, špatné zabezpečení lidí ve stáří či během nemocí a v neposlední řadě stále více se rozšiřující chudoba. Za neméně podstatné zde můžeme považovat také finanční nákladnost bydlení či institucionální problémy.

Mohou působit například na dodržování lidských práv, na zachování integrity práva a respektování zásady rovných příležitostí pro všechny občany, na vzdělanost a kvalifikaci občanů. Objektivní faktory působí rovněž na boj s nezaměstnaností, s vyloučením, na sociální ochranu, na zabezpečení ve stáří a v nemoci, na začleňování mládeže do trhu práce, na usnadňování mobility pracujících a jejich adaptaci na změny ve výrobě, na posilování vzdělanosti a technologických služeb a výcviku pro různé sektory (například zdravotnictví). Význam objektivních faktorů je také v jejich působení na legislativu (sociální zákonodárství), na rovnost žen a mužů, na integraci invalidů, na kriminalitu, odčerpávající velké zdroje společnosti. Faktory společenské konečně mohou působit také na problémy menšin, exilu a migrace. (Hradecký, Hradecká, 1996)

Nemalou část bezdomovců tvoří také mladí lidé, kteří byli propuštěni v osmnácti letech z ústavní výchovy a nemají ponětí o tom, co je vlastně život, což je vysvětlováno jejich zvykem na život, který vedli v zařízení ústavní výchovy. Zde byl nastolen tvrdý režim, který z podstatné části velmi omezoval jejich osobní svobodu, a tím pádem zcela převrátil jejich vnímání běžného života. Po celou dobu ústavní výchovy tyto děti touží po jediném – po svobodě. Neumí si však představit život na vlastní pěst, jelikož jim ho nikdy nikdo neukázal, nevysvětlil, nezkusili si jej. Proto se velmi často po samotném propuštění z těchto zařízení stávají lidmi bez domova.

Ve velice podobné situaci se objevují také lidé, kteří jsou propuštěni z výkonu trestu odnětí svobody. Tito lidé se díky vězení, do kterého se dostali, připravili o rodinu a své bydlení a tudíž se nemají po propuštění kam vrátit. Navíc ti, kteří zde stráví dlouhou dobu, se jen těžko adaptují do prostředí běžného života a velice těžko si na tento život zvykají. Mnozí se tedy často stanou právě bezdomovci.

1.4.2 Subjektivní (vnitřní) příčiny bezdomovství

Subjektivní příčiny bezdomovství „zahrnují materiální, vztahové a osobní podmínky jednotlivců a rodin“. (Vacínová, 2006) Dle manželů Hradeckých lze dále tyto subjektivní faktory vzniku bezdomovství klasifikovat do dalších čtyř skupin, a to:

- 1) materiální faktory – těmito je myšleno představit si například nízký příjem daného jednotlivce, následnou ztrátu bydlení či ztrátu zaměstnání,
- 2) vztahové faktory – tyto ukazují problémy nefunkční rodiny, konflikty mezi manžely, celkově narušené vztahy a podobně,
- 3) osobnostní faktory – mezi tyto faktory jsou zahrnovány především tělesné či duševní choroby nebo různá životní traumata jakými jsou například úmrtí blízkého, zneužívání v dětství nebo také jen závislost rodičů na alkoholu či návykových látkách,
- 4) institucionální faktory – v tomto případě se jedná o faktory ovlivňující jedince, kteří byli propuštěni z výkonu trestu odnětí svobody, z ústavu či opustili dětský domov.

Výše uvedené faktory působí na každé jedince individuálně a ne vždy jsme schopni je zařadit do konkrétních příčin vedoucích k bezdomovectví. Je však potřeba chápat, že se mnohdy různě kombinují a působí s rozdílnou silou. Téměř ve všech případech ale vedou ke stejnému cíli, a to k chudobě a téměř neúrovňovému životnímu stylu.

1.4.3 Bezdomovství u mužů

V první řadě by mělo být zmíněno, že bezdomovství u mužů je mnohem znatelnější a častější než u žen. Většina mužů bezdomovců jsou také na první pohled zjevnými bezdomovci. U mužů můžeme za charakteristické považovat například to, že se nebojí a nestydí ukazovat se na veřejnosti či využívat různých nabízených sociálních služeb.

Za faktory ovlivňující muže, kteří se dostanou do životní situace natolik závažné, jako je bezdomovství, můžeme považovat především materiální a osobnostní. Za méně časté pak faktory vztahové a institucionální. Jako příklad může být uvedena ztráta zaměstnání či bydlení doprovázená nemocí, osamělostí, stářím a podobně. V tomto případě může být shledáván také fakt, že většina mužů bezdomovců jsou svobodnými, nikdy se neoženili ani nerozvedli.

1.4.4 Bezdomovství u žen

Příčinou vzniku bezdomovství u žen je ve většině případů faktor vztahový, který je ve většině případů doprovázen násilím.

Dle Průdkové a spol. lze předpokládat, že většina žen žijících na ulici jsou bezdomovkyněmi skrytými. S téměř stoprocentní jistotou lze říci, že tento fakt souvisí s tím, že je společnost odsuzuje v mnohem vyšší míře než je tomu u mužů. Ve spoustě případů se setkáme s takovými ženami, které jsou schopny do poslední chvíle tvrdit, že mají kde bydlet a že nežijí na ulici, i když to není pravda. Spousta z nich se živí prostitucí. Lze se pak tedy jen dohadovat, kolik bezdomovkyň provozuje prostituci nebo naopak, kolik prostitutek je bezdomovkyněmi.

Na rozdíl od mužů mají ženy mnohem lépe vybudovanou sociální síť. Téměř vždy jsou schopny využít jejich zdrojů a v době krize se obrátit na příbuzné či přátele, kteří se o ně alespoň dočasně postarají, poskytnou jim přístřeší.

Spoustu žen od života na ulici odrazuje také strach z toho, že jim někdo ublíží. Existuje totiž velké riziko znásilnění, a proto se snaží přímo od ulice co nejvíce distancovat.

Naopak, když se žena již mezi bezdomovce dostane, velice rychle je schopna se adaptovat a přizpůsobit životnímu stylu mužů. Velice rychle ubere na váze, její vzhled se začne po-

dobat mužskému vzhledu, zanedbává osobní hygienu, nezajímá ji již péče sama o sebe. Výjimkou nezůstává ani to, že začne ignorovat své děti – v případě, že nějaké má. Vůbec se s nimi nestýká, nemluví o nich.

Není tomu tak dávno, co se fenomén bezdomovství u žen rozšířil ve spojení s útekem před násilím ze strany manžela. Ženy často i s dětmi utíkaly ze svých domovů. Zmírnil to až nově vydaný zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb., který situaci pomalu změnil k lepšímu. Začala být poskytována krizová pomoc pro tyto ženy, která je buď ve formě terénní, ambulantní či pobytové sociální služby poskytované na přechodnou dobu při situaci, kdy dochází k ohrožení života či zdraví a takto psychicky deprimovaný člověk není schopen svoji situaci vyřešit sám svojí pomocí.

1.4.5 Bezdomovství u dětí a mladistvých

Hlavními příčinami bezdomovství u dětí jsou příčiny institucionální. Jedná se o velký vliv působení pobytu v kojeneckých ústavech, dále přechodu do dětského domova a v poslední řadě pobytu ve výchovném ústavu.

Další vliv na tuto situaci může mít například neúplná rodina, kdy dítě jednoho z rodičů nemusí nikdy poznat či se v průběhu jeho dospívání „jen“ rozvedou. Ovlivnit chování dítěte může z velké části také násilí v jeho rodině nebo třeba zanedbávání jeho výchovy. V případě týrání dítěte nebo jeho psychické deprivaci je více než jasné, že se uchýlí k útěku z domova. Vyloučit v tomto případě nemůžeme ani to, že dítě začne užívat alkohol nebo jiné omamné látky.

V současné době se také děti ve velmi útlém věku oddávají nejrůznějším hazardním hrám, a to až do doby dospívání. Tyto mají vliv na jejich chování v rodině a následné opuštění svého bydlení.

Jedním z faktorů vedoucím k bezdomovství u dětí může být také psychická porucha. Může se jednat například o mentální retardaci, poruchy emocí, přílišnou hyperaktivitu dítěte, schizofrenii, psychomotorickou epilepsii, či například jen o obyčejnou dědičnost.

V moderní době, ve které se současně ocitáme, ke stavu bez domova v nemalém množství přispívá nuda u dětí, jejich prázdný volný čas, ve kterém neví, jakým způsobem by jej vy-

plnili. Také zaneprázdněnost rodičů a jejich dlouhé pobyty v pracovním kolotoči dětem nepomáhají.

A přitom, v dětství bychom mohli hledat nejzazší původ bezdomovství. V tomto období dítě totiž rodinu nejvíc potřebuje a v případě, že ji nemá, může se uchýlovat k různému chování. Poznamenáváno je především životem v neformálních rodinách, nepřírozených životních podmínkách nebo také životním stylem jeho rodičů, kteří propadli alkoholu či jiným omamným látkám. Spousta dětí díky svým rodičům zná již v útlém dětství tzv. život na ulici. Většinu času stráví mimo svůj domov, toulá se po veřejnosti (takové děti jsou nazývány dětmi na ulici). Dále mohou být vídány také děti, které již život na ulici považují za zcela normální, berou jej jako svůj domov a nežijí pod dohledem dospělých osob, a takové jsou nazývány dětmi ulice.

Název dětí bez domova je velmi srozumitelně popsán ve Slovníku sociální práce:

Děti ulice – děti bez domova „street children“

V tomto případě se jedná o takové děti, které dlouhodobě žijí na ulici, spávají v různých opuštěných domech, potraviny a prostředky na živobytí si obstarávají žebráním na ulici, kradou v obchodech, prodávají různá zboží, či v extrémních případech využívají i prostituce. Tyto děti vůbec nenavštěvují školu, se svojí rodinou udržují naprosto minimální až téměř žádný kontakt, jejich rodina totiž nemá na to, se o ně starat. Některé z těchto dětí jsou na útěku z ústavního zařízení, spousta z nich má velké zdravotní problémy a mnohé jsou také závislé na drogách či jiných návykových látkách. Spousta těchto dětí páchá různé závažnější trestné činy, tím nejsou myšleny pouze krádeže, ale již organizované zločiny realizované v partě pod vedením dospělé osoby. Tato skupina dětí je velmi riziková a za nejlepší řešení jejich situace může být zcela jistě považováno umístění do náhradní rodinné péče.

Děti na ulici „children on the street“

Zde se jedná o děti, kterým není věnován dostatečný zájem jejich rodičů a které téměř většinu svého volného času tráví na ulici. Rodiny těchto dětí se starají pouze o poskytnutí střechy nad hlavou a potraviny. Nelze s jistotou říci, že všechny z těchto dětí zodpovědně navštěvují školu, jejich školní výsledky totiž nejsou na dobré úrovni a šance na jejich vyšší vzdělání je podstatně menší než u dalších dětí. V rodinách takovýchto jedinců se

velmi často objevují silné sociální, zdravotní a psychické problémy, při nichž nejvhodnějším řešením sociální práce se jeví sanace rodiny. (O. Matoušek, 2003)

2 PÉČE O BEZDOMOVCE

V naší republice a všeobecně všude kolem nás existuje velká spousta organizací, které se snaží pomoci bezdomovcům. Mnozí z lidí bez přístřeší však o těchto společenstvích často ani netuší, a v důsledku toho pak ani neví, na koho a kam by se v krajní nouzi měli obrátit. Velkou výhodou pro tyto lidi je však fakt, že se je vydávají vyhledávat také terénní pracovníci, kteří jim svoji pomoc nabídnou přímo venku, v místě „jejich bydliště“. Tito pracovníci jim poskytnou informace o možnostech pomoci, případně jim pomohou k znovu začleňování se do společnosti.

2.1 Orgány a organizace zabývající se bezdomovci

Do této kategorie jsou v naší zemi řazeny orgány státní správy a samosprávy, do kterých patří jak vláda České republiky jako taková, tak také jednotlivá ministerstva, jako je především Ministerstvo práce a sociálních věcí, dále Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo pro místní rozvoj, Ministerstvo spravedlnosti a také Ministerstvo vnitra. Práva těchto orgánů spočívají především ve smyslu ústavy a zákonu č. 2/1969 Sb. o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky v platném znění. Dále orgány samosprávy, které mají obecnou povinnost starat se a pečovat o celkový rozvoj občanů. Uvedenou povinnost by měly zabezpečovat obce jako základní územní společenství občanů a krajů, což je specifikováno v Ústavě České republiky a v zákoně o obcích. Problém a řešení bezdomovectví však nelze přisuzovat pouze jednomu sektoru, ale je nutno zapojit větší množství těchto sektorů a velice podstatná je také pomoc neziskových organizací a církve. S těmito institucemi počítá i Společné memorandum o sociálním začleňování a Národní akční plán sociálního začleňování, jež byl přijat v roce 2003 a jeho garantem je MPSV.

V České republice působí jako neziskové organizace pomáhající lidem bez přístřeší, a to ve většině případů s působností celorepublikovou, Armáda spásy, Česká katolická charita, Nový Prostor, Naděje, občanské sdružení Společnou cestou, Emauzy ČR, Člověk v tísni, Diakonie a spousta dalších, které však svoji pomoc poskytují v menším rozsahu, než výše uvedené. Některé z těchto organizací byly založeny a svoji působnost započaly až po roce 1989, další pak navázaly na svoji předchozí existenci a svoji činnost pouze obnovily, například Armáda spásy, další pak některé církve své činnosti pouze rozšířily a zprovoznily

svá vlastní účelová zařízení. Jejich financování je rozděleno na několik oblastí. Jednak čerpají ze státního rozpočtu, a to na základě žádostí a grantů, a dále pak čerpají ze zahraničních zdrojů, příspěvků, darů a v neposlední řadě z vlastní činnosti.

Tyto instituce poskytují následující typy služeb:

- ubytování (noclehárny, chráněné a podporované bydlení spojené s integračním programem, azylové bydlení)
- nízkoprahová denní centra (možnosti hygieny, poskytování jídla, ošacení, zdravotní péče)
- poradenství (právní pomoc při vyhledávání zaměstnání, sociálně právní a další)
- terénní sociální práce

Některé z těchto organizací zajišťují klientům také možnost zaměstnání přímo v organizaci v rámci veřejně prospěšných prací. Velká část těchto služeb pomáhá bezdomovcům „při přežití“ v krizových obdobích, část z nich napomáhá při jejich začleňování do normální společnosti (integrační programy). (Štěchová, Luptáková, Kopoldová, 2008)

2.2 Organizace zabývající se pomocí bezdomovcům

2.2.1 Armáda spásy

Armáda spásy byla založena v roce 1865 metodistickým kazatelem Williamem Boothem. Původně byla považována za křesťanské misijní hnutí. Booth měl již od dospívání velký zájem o chudé a nevěřící lidi v okolí Nottinghamu, části Londýna, kde žil. Byla to jedna z vůbec nejchudších čtvrtí ve městě. William byl vedoucím tohoto hnutí a věřil v to, že křesťanská víra je schopna proměnit životy lidí, kteří se po čase začlení do místních církevních spolků. Ti, kteří se však díky jeho vlivu „proměnili“ chtěli i nadále zůstat v jeho blízkosti a přidat se k jeho službám. Tímto tedy začala práce, která se nejprve označovala jako „Misie Východního Londýna“ a později byla přejmenována na „Křesťanskou misií“. Později v roce 1878 se během debaty o charakteru této organizace zrodil název „Armáda spásy“. Od této doby se hnutí velmi ujalo a rozšířilo po celé Anglii a později i do spousty

dalších zemí. Přesto, že původním záměrem bylo toto hnutí založeno jako církevní, pracovníci Armády spásy zjistili, že jimi opěvované křesťanství má také jisté sociální následky. V roce 1884 se zrodila část Armády spásy, která se věnovala ženám, které potřebovaly pomoc a přístřeší. Takto se stalo na základě setkání jedné z členek s mladou dívkou, prostitutkou, která se chtěla stát křesťankou. To však vzhledem k její činnosti zajišťující její obživu nebylo možné, a proto ji tato žena přijala do svého domova. Dále pak v roce 1888, kdy chtěl Booth se svými kolegy nějakým způsobem zasáhnout proti velkému množství bezdomovců na londýnských ulicích, zakládá první ubytovnu Armády spásy pro bezdomovce.

V dnešní době působí Armáda spásy ve 121 zemích na celém světě a patří k ní více než 1,5 mil. členů. Jejich duchovní a sociální pomoc je uskutečňována ve 175 jazycích a čítá téměř 28.000 zařízení.

V Československu Armáda spásy zahájila svoji činnost v roce 1919. Podařilo se jí také úspěšně přečkat období okupace v letech 1939 – 1945. V této době byla její činnost mírně omezena, avšak později byla zcela ukončena komunistickým režimem a velká spousta jejich členů byla uvězněna. Nejznámějším uvězněným členem skupiny byl Josef Korbel, na jehož pověst byla napsána kniha „V nepřátelském táboře“.

Nedlouho po Sametové revoluci, v listopadu 1989, došlo k žádosti křesťanské skupiny Armády spásy o obnovení jejich práce. Někdejší Federální Československá vládajevila velký zájem o odborné a praktické zkušenosti Armády spásy, které využívala k řešení problémů lidí bez domova. Tehdejší prezident Václav Havel se tedy setkal s generálkou Evou Burrowsovou a po dohodě byly následně navázány kontakty s Ministerstvem práce a sociálních věcí. Armády spásy byla tedy v naší republice nově registrována Ministerstvem vnitra České republiky dne 17. 5. 1990, a to jako občanské sdružení.

V současné době sídlí Armáda spásy v Praze. V čele stojí, s účinností od 1. 5. 2008, velící důstojník pro Českou republiku major Michael R. Stannett ze Spojeného království Velké Británie a Severního Irska. Dále Národní Ústředí zabezpečuje styk s Ústředními orgány České republiky, stará se o koordinaci práci v celé naší republice, následně udržuje kontakt s mezinárodní Armádou spásy a vede veškerá účetnictví pro zařízení Armády spásy v celé České republice.

V činnosti Armády spásy, která spočívá v péči o bezdomovce, se zaměřuje zejména na práci sociálních pracovníků a dále pečovateli, kteří se snaží o to, aby byli jejich klienti schopni se znovu začlenit do běžné společnosti, ze které jsou z nějakých důvodů vyloučeni. Od těchto klientů je očekávána aktivní spolupráce během řešení jejich složité životní situace, která je zároveň podmínkou pro pobyt.

2.2.2 Sdružení azylových domů v ČR

Od roku 1990 začala v naší republice postupně vznikat spousta azylových domů. V některých místech byly zakládány státními institucemi, v dalších obcích a v neposlední řadě také nestátními organizacemi. Spousta lidí si totiž už v této době začala uvědomovat problematiku s lidmi bez přístřeší, matky s dětmi a další a po spoustě dlouhých jednáních se tedy rozhodli založit občanské sdružení, které nazvali Sdružením azylových domů (dále S.A.D). Členství v tomto sdružení získaly azylové domy z celé České republiky.

V době založení tohoto sdružení měla organizace pouze hrstku zakladatelů, avšak v dnešní době se již organizace natolik rozrostla, že k 6. 12. 2011 čítá celkem devadesát členů. V S.A.D. je sdruženo několik typů domů, a to státní, obecní, církevní i nestátní. Jsou to domy, které jsou určeny pro matky s dětmi, seniory, muže, ženy nebo například domy na půl cesty. S.A.D. je jedinou organizací svého druhu, která slučuje několik typů domů. Do tohoto sdružení je však přijat pouze takový dům, jenž splňuje všechna daná kritéria kvality pro poskytování sociálních služeb a musí mít také jasně ucelenou koncepci. Azylový dům tedy nemůže představovat pouze ubytovnu, do které klienti pouze přijdou a zase z ní odejdou, ale také musí splňovat programy, které jsou zaměřeny na komplexní pomoc lidem bez přístřeší. Přesně dané způsoby těchto pomoci jsou dány specifikou oblastí, klientelou, zřizovatelem azylového domu, jeho zaměstnanci a samozřejmě také jejich finančními možnostmi.

S.A.D. začalo také spolupracovat s Výzkumným ústavem MPSV, a to při sledování problémů lidí bez přístřeší. Společně se snaží o vytvoření celkové koncepce péče o lidi bez domova a o poskytnutí pomoci při zakládání azylových domů. Roku 1996 bylo S.A.D. přijato do mezinárodní organizace FEANTSA, která představuje poradní orgán Evropského společenství a Evropského parlamentu.

Definice azylových domů z května roku 2000 dle návrhu standardů Ministerstva práce a sociálních věcí: „Zařízení představující komplex služeb poskytujících individuální, důstojnou, nepřetržitou a koncepční pomoc osobám, které se ocitnou v krizové situaci. Plní funkci neintegračního zařízení, které zachycuje, ubytovává a za pomoci širší spolupráce pomáhá hledat uplatnění či zakotvení pro lidi bez přístřeší a pro lidi v nouzi. Toto zařízení je určeno pro muže, ženy a matky s dětmi, převážně pro ty, kteří mají občanství České republiky. Cílem těchto služeb je pomoci klientům, aby byli schopni řešit samostatně své problémy a stali se nezávislími na systému sociální pomoci nebo aby se jejich závislost minimalizovala.“

Azylové domy jsou pak zásadně odlišeny od nocleháren a denních center, a to na základě vedení sociálního integračního, pracovního a adaptačního a v neposlední řadě dobrovolného programu, kterého se klient mimo jiné účastní.

Prostory azylových domů jsou tvořeny z provozních místností:

- kuchyň,
- sklad,
- úklidová komora,
- prádelna,
- místnost pro personál,
- kanceláře,
- údržbářské místnosti.

Dále prostory azylových domů obsahují také společné prostory:

- společenská místnost,
- kuřárna,
- pokoje,
- návštěvní místnost,
- toalety,

- umývárny.

Úklid a údržba je zde prováděna svépomocí.

Azylové domy mají navázanu spolupráci s institucemi, ze kterých k nim klient přišel, ale i s institucemi, které spolupracují s klienty, kteří z azylových domů odchází. Všichni klienti se zavazují k dodržování vnitřního řádu daného azylového domu a zároveň je jim poskytován dostatečný prostor k tomu, aby zodpovídali sami za sebe. Důležitý je zde však jejich vlastní zájem a následná spolupráce s pracovníky azylového domu a také je vyžadována jejich účast na finančním hrazení jejich pobytu. Během tohoto pobytu klient podepisuje ubytovací smlouvu.

Cílem pomoci v azylových domech je mimo jiné také klientova psychická a sociální stabilizace a následné osamostatnění.

2.2.3 Noclehárny

Jako výše uvedené azylové domy mají také noclehárny přesně definovanou svoji činnost Ministerstvem práce a sociálních věcí z roku 2000, a to takto: „Nízkoprahová zařízení poskytující základní hygienu, přespání, případně stravu za úhradu, odvedenou práci nebo zdarma osobám bez přístřeší. Cílem je snížit sociální a zdravotní rizika související s jejich způsobem života a v případě zájmu poskytnout informace o sociálních službách, které by mohly pomoci s řešením jejich situace. Plní funkci prvního stupně integračního programu.“

V současné době rozlišujeme tři typy nocleháren:

- samostatné noclehárny bez navazujících služeb,
- noclehárny s denním centrem,
- noclehárny jako součást azylových domů.

Noclehárny plní účely, kterými jsou především pocit bezpečí, spánek a ubytování, osobní hygiena, teplo, poradenství a v některých případech také poskytují svým klientům i jídlo. Nocleh je v tomto zařízení poskytován pouze na jednu noc (je možno přespávat také opakovaně), dále je určen pro osoby starší 18 let a vnitřní pravidla udávají, že by měly ženy být

ubytovány zvláště od mužů. Příjem klientů probíhá každý den od 18:00 hodin do 20:00 hodin a ranní odchod klientů je dán nejpozději do 08:00 hodin. Při příjmu se každý klient musí prokázat dokladem totožnosti nebo alespoň musí podepsat prohlášení, které obsahuje jeho osobní údaje. Následně je seznámen s kompletním řádem a vnitřními předpisy noclehárny a na důkaz srozumění taktéž podepíše příslušné prohlášení. Poté je již přijat a zapsán do přijímací knihy. Veškeré své osobní věci si klient odkládá do jemu přidělené skříňky, dále je mu nabídnuta sprcha a přidělena postel. K posteli náleží také stolek, židle a oděv na spaní. Ráno před odchodem je mu přiděleno čisté oblečení, které však nemusí přijmout, v případě zařízení, které poskytuje stravu, také snídaně a následně odchází. V případě, že by měl klient následně zájem o pomoc s vyřizováním dokladů totožnosti nebo o pomoc při vyhledávání jiného zařízení pro ubytování, zaměstnanci noclehárny jsou mu schopni zprostředkovat kontakty se zařízeními příslušného typu.

2.2.4 Sdružení Česká katolická charita (SČKCH)

Sdružení Česká katolická charita je neziskovou humanitární organizací. Zároveň je největším nestátním poskytovatelem sociálně zdravotních služeb v České republice. Jejich privilegiem a posláním je pomoci bližním v nouzi, a to bez ohledu na rasovou příslušnost, národnostní příslušnost i náboženskou příslušnost. Nejdůležitější činností tohoto sdružení je pomoc všem, kteří ji potřebují v celé naší republice. Jedná se především o pomoc matkám s dětmi v životní tísni, dále pomoc pro lidi bez přístřeší, osobám se zdravotním a mentálním postižením, sociálně slabým rodinám, drogově závislým jedincům, opuštěným starým lidem, osobám, které se ocitly v osobní krizi, migrantům a uprchlíkům a vězňům a osobám, které se vrací z výkonu trestu. SČKCH má pro své klienty zřízeny poradny, přechodná ubytování, hospice, stacionáře, domovy na trvalý pobyt a další. Opomenout nelze také jejich významné projekty, které pomáhají lidem se začleněním do společnosti a s naplněním volného času. Velice důležitá byla také jejich pomoc pro rodiny, které v letech 1997, 1998 a 2002 zasáhla ničivá povodeň. V neposlední řadě je také nutno zmínit jejich humanitární pomoc, kterou poskytují do zahraničí. Pracovníci SČKCH jsou také zároveň účastníky v odborných komisích, a to na Ministerstvech zdravotnictví a práce a sociálních věcí. Jejich práce spočívá ve vzdělávání studentů, ale také pracovníků Charity i ostatních neziskových organizací v oblasti sociální, zdravotní a humanitární pomoci.

V závěrečné zprávě Bezdomevství a bezdomovci z pohledu kriminologie bylo Sdružení Česká katolická charita popsáno následovně: „Provozuje azylové domy pro muže a v některých místech i pro matky s dětmi. Jsou to zařízení většinou s menší kapacitou (v Praze např. 48 lůžek, z toho 10 pro ženy) s omezenou dobou pobytu, klienti na ubytování přispívají. Vedle toho provozuje denní centra s možností hygieny, levného stravování, ošacení a je v nich poskytováno rovněž sociální poradenství. Působí v celé ČR, vedle bezdomovců poskytuje dále pomoc seniorům, uprchlíkům, dětem z ohrožených rodin, vězněným a propuštěným“ (Štěchová, Luptáková, Kopoldová, 2008)

2.2.5 Naděje

Naděje je občanským sdružením, které bylo založeno v roce 1990. Cílem tohoto sdružení je vybudovat a dále rozvíjet síť služeb určené pro lidi v nouzi, a to na základě křesťanských principů. V zařízeních tohoto sdružení jsou poskytovány čtyři druhy služeb:

- hmotná (ubytování, stravování, ošacení),
- morální,
- poradenství,
- zdravotní služby.

Sdružení Naděje působí v celé České republice. Sídlo je v Praze, další pobočky v Nedašově, Vysokém Mýtě, Litomyšli, České Třebové, Horní Cerekevi, Zlíně, Vizovicích, Brně, Otrokovcích, Vsetíně, Plzni, Písku, Nýrsku, Jablonci nad Nisou, Mladé Boleslavi, Liberci, Litoměřicích, Roudnici nad Labem a Klášterci nad Ohří.

Mimo pomoci pro lidi bez přístřeší poskytuje toto sdružení také svoji pomoc pro seniory, uprchlíky, vězněné a propuštěné děti a dospělé s mentálním postižením.

Jejich financování je prováděno stejně jako u všech ostatních neziskových organizací, které působí v sociální oblasti, a to z grantů Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva zdravotnictví, dále v Praze částečně z prostředků, které poskytuje Magistrát hlavního města Prahy, dále z vlastní činnosti a v neposlední řadě také z darů z různých organizací a od jednotlivců.

Sdružení Naděje je současně provozovatelem potravinové banky v České republice a také členem Evropské federace potravinových bank, tzn., že poskytuje potravinovou pomoc sociálně slabým lidem.

Lidem bez domova pomáhá Naděje několika různými způsoby. Snaží se o pomoc v akutní tísní, ale také o dlouhodobou pomoc díky resocializačním programům. Jedná se zejména o integrační programy pro osoby sociálně vyloučené a vyloučením ohrožené. Mezi nejdůležitější pomoc zde patří ubytování v noclehárně, dále možnost stravování a osobní hygieny, ošacení a velmi důležitá zdravotní péče, například v denním centru Naděje v hlavním městě Praze je ordinace lékaře. Dále sem spadá také pomoc sociálního pracovníka. Všechny výše uvedené služby jsou provozovány bezplatně. V případě, že se však klient rozhodne využít integračního programu, díky kterému je schopen se opět začlenit do normálního života, poskytuje se mu další ubytování na dobu tří měsíců, a to už si klient částečně hradí sám. Předpokladem k tomuto ubytování je ale příjem ze zaměstnání, důchod či pobírání sociálních dávek. Toto další ubytování a integrační program je již krokem k samostatnému bydlení, a proto je zde velmi důležitá finanční i sociální soběstačnost a další kontakt se sociálními pracovníky je již nepravidelný až téměř žádný.

Sdružení Naděje poskytuje ubytování převážně jen pro muže, pro ženy pouze v malém množství. Působí zde také terénní sociální pracovníci, kteří se s některými klienty pokouší sami zkontaktovat a nabízet jim svoji pomoc.

I přes působnost několika dalších organizací, které pomáhají lidem bez domova, jako je například Česká katolická charita, Emauzy ČR a další, není jejich kapacita pro ubytování tak velká, jako je kapacita sdružení Naděje.

2.2.6 Nový prostor

Jedná se o občanské sdružení, které však není poskytovatelem ubytování, ale zajišťuje pro své klienty zaměstnání formou pouličního prodeje časopisu Nový prostor. Zde jsou tito zájemci o práci denně odměňováni. Musí však dodržovat také velmi striktní pravidla, kterými jsou především to, že nesmí chodit do práce opilý, nesmí se chovat agresivně a hlavně nesmí lidem časopisy vnucovat násilným způsobem.

Svoji další činnost soustřeďuje na provozování denního centra včetně kulturních a sportovních aktivit jako je například divadlo a podobně.

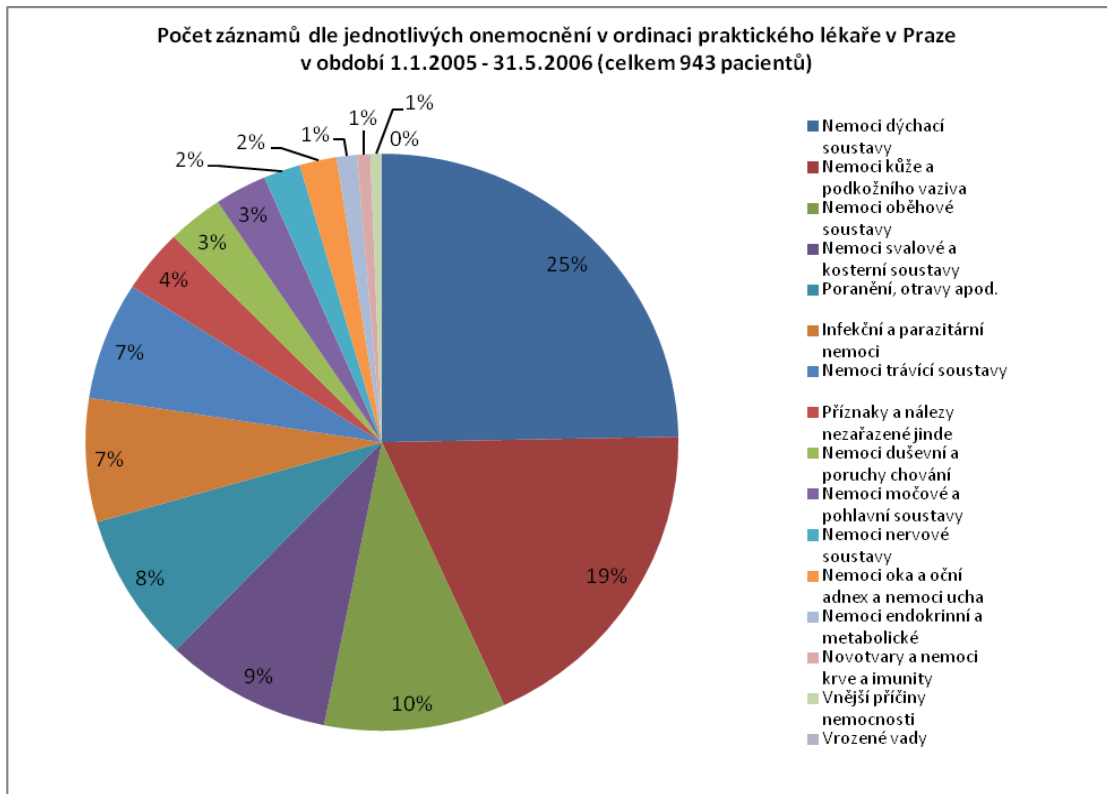
2.3 Zdravotní stav bezdomovců v České republice

Zdravotní stav u lidí bez domova může být jen těžko porovnáván dle konkrétních příznaků a nemocí každého z nich. Existuje ale spousta faktorů a činitelů působících na tyto lidi vzhledem k prostředí, ve kterém žijí. Jen kvůli jejich nepravidelné životosprávě jsou velmi snadno zkazitelní různými chorobami. Také místa, kde tito lidé přespávají a nedostatečná osobní hygiena k jejich zdravotnímu stavu nepřispívá.

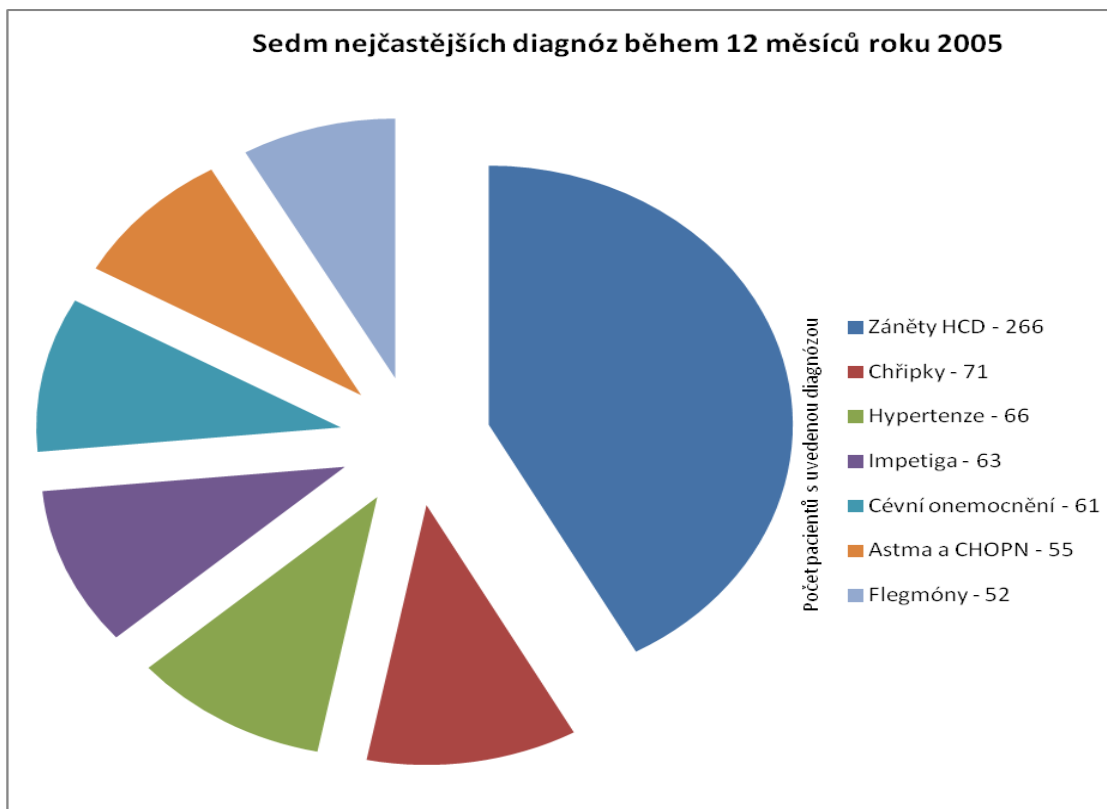
Souvislostem rozdílných způsobů „bydlení“ se zdravotním stavem se věnuje Binesová (1994) ve studii britských bezdomovců. Studie prokazuje, že sdruženými zdravotními komplikacemi častěji trpí (tzn. více než jedno onemocnění či porucha) – oproti bydlící populaci (u které jde o 24 %) – jedinci ubytovaní v hostelech a noclehárnách (38 % z dotázaných), ještě horší bilanci vykazují bezdomovci navštěvující pouze denní centra a vyhledávající nouzová řešení pro přespávání (57 % z dotázaných) a nejčastěji se sdružené komplikace vyskytují u bezdomovců, kteří využívají pouze potravinovou pomoc a přespávají na různých místech podle momentálních možností (59 % dotázaných). Z uvedeného jasně vyplývá, že bezdomovci budou tendovat k horšímu zdravotnímu stavu než „bydlící“ populace“ (Šupková, Pešek, Trnka, Vidovičová, Volná, 2007).

Pro lepší představu o zdravotním stavu populace bezdomovců jsou zde uvedeny grafy s informacemi získanými v ordinaci praktického lékaře v Praze v několika různých obdobích. (Šupková, Pešek, Trnka, Vidovičová, Volná, 2007)

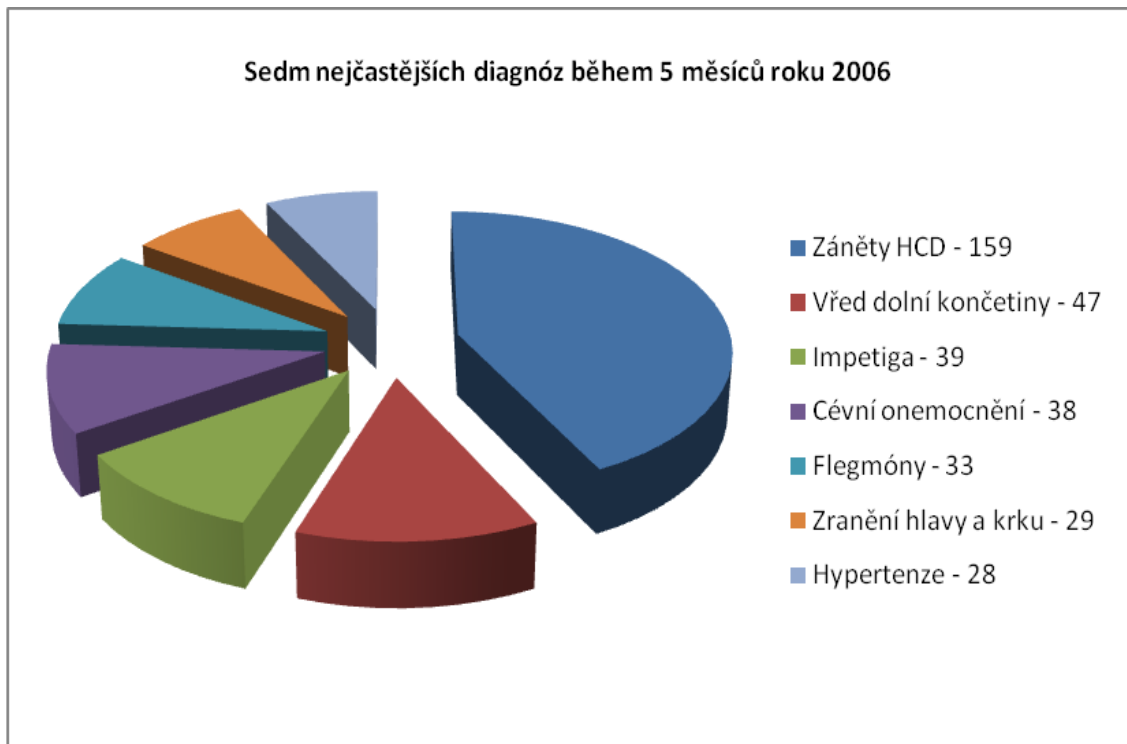
Zde je uveden graf s přehledem jednotlivých onemocnění v roce 2005 – 2006.



Zde je uvedeno 7 nejčastějších diagnóz v roce 2005.



Zde je uveden přehled 7 nejčastějších diagnóz v roce 2006.



Výše uvedené záznamy pochází ze zkoumání v roce 2006. (Šupková, Pešek, Trnka, Vido-
vičová, Volná, 2007)

Všeobecně je však známo, že při pozorování podmínek, ve kterých lidé bez domova žijí,
jsou ještě takřka zdraví.

2.3.1 Duševní zdraví bezdomovců

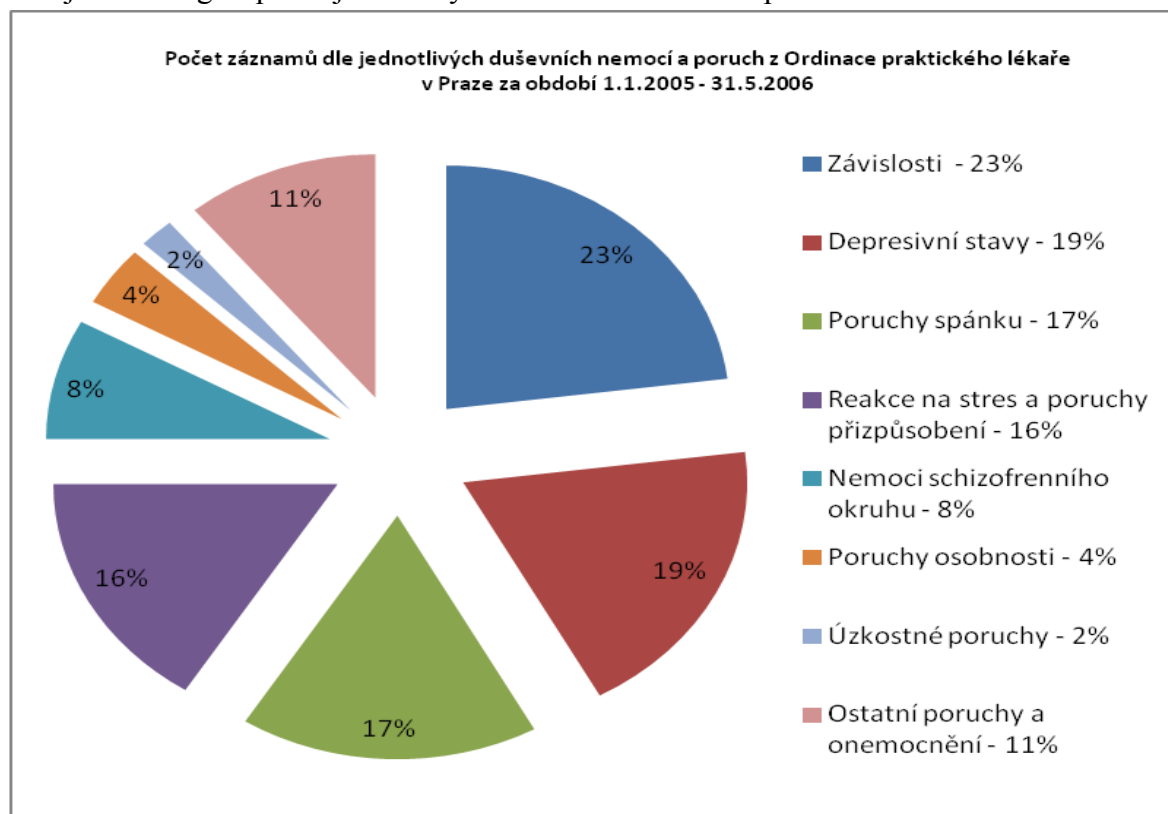
Žít na ulici vyžaduje přizpůsobení se určitým podmínkám. Například věci, které lidé bez domova mohli dříve považovat za „normální“, je při podmínkách daných životem na ulici považováno za „nenormální“ a to samé platí také naopak. Záznamy pracovníků z organizací, které se o bezdomovce pomáhají starat, ukazují, že lidé, kteří nemají v pořádku své duševní zdraví, byli takto postiženi už v dřívějším životě, a to než se vůbec bezdomovci stali. Nejdůležitějším faktorem, který je pro všechny tyto lidi podstatným je to, že jim chybí tolik potřebná sociální opora a vlastní bydlení. Tyto faktory mají pak velký vliv na jejich duševní zdraví.

Podle Binesové jsou lidé spící po noclehárnách 8 krát častěji postiženi duševním onemocněním ve srovnání s bydlící populací. Lidé „spící na ulici“ jsou podle uváděných dat častěji postiženi duševním onemocněním dokonce 11 krát. V její studii věnované zdravotnímu stavu tzv. single homeless (1994) jsou u respondentů přespávajících na ubytovnách deprese, úzkosti a nervové potíže zaznamenány jako nejčastější zdravotní problém. Teprve poté následují nemoci pohybového aparátu. (Šupková, 2007)

Dále Zvolský vyzvedává především oblasti ze sociální psychiatrie, které udávají, že „v sociálně nejhůře zabezpečených vrstvách je vyšší výskyt duševních poruch, než ve vrstvách ekonomicky dobře zajištěných“. (Zvolský, In Šupková, 2007)

Oproti všem těmto informacím je v České republice situace zcela jiná. Lidé bez domova chodí k lékařům pro zcela jiné potíže, než jsou ty duševní. Lidé, kteří trpí duševní nemocí, totiž lékařskou pomoc téměř nevyhledávají, nebo se jí snaží úplně vyhýbat. Bezdomovci v naší republice mají problémy spíše se závislostí na alkoholu nebo omamných látkách, vše záleží na tom, co se jim právě podaří sehnat. V mnoha případech jsou ale tyto závislosti doplněny také psychickými poruchami nebo psychickými onemocněními.

Zde je uveden graf počtu jednotlivých duševních nemocí a poruch v období 2005 – 2006.



(Šupková, Pešek, Trnka, Vidovičová, Volná, 2007)

2.4 Organizace pečující o lidi bez domova v Evropské unii a ve světě

V současné době je bezdomovectví vnímáno v Evropské unii jako velice tíživý sociální problém. Evropská sociální politika, Bílá kniha, formuluje priority členských zemí v sociální oblasti. Jednou z nich je zajištění společenské integrace všech sociálních skupin, protože sociální exkluze ohrožuje soudržnost Evropské unie. Je třeba usilovat o to, aby se relativně dobře dařilo všem. (Hradecká, Hradecký, 1996)

Evropská federace národních organizací pracujících s bezdomovci FEANTSA (Fédération Européenne d'Associations Nationales Travaillant avec les Sans-Abri). Zde se jedná o mezinárodní organizaci, která má pod sebou zhruba sto nevládních organizací, a to ze třiceti zemí Evropy, nejen z Evropské unie. Tyto organizace se věnují pomoci lidem bez domova. FEANTSA byla založena v roce 1989 a její sídlo je v Bruselu. Snaží se ovlivňovat sociální politiku na evropské úrovni, dále o podstatnou výměnu informací a zkušeností mezi jednotlivými organizacemi, které mají své klienty z řad bezdomovců. Současně se tato federace snaží pomoci bezdomovcům k sociálnímu začlenění do společnosti.

Jednou ze součástí této mezinárodní organizace je také Evropská observatoř pro bezdomovectví. V roce 2005 se do této observatoře zapojila také Česká republika, avšak členství zde získala první organizace už roku 1994. Každým rokem jsou zveřejňovány Národní zprávy o bezdomovectví, které vystavuje každá z členských zemí. Tyto zprávy slouží jako podklad pro zpracování Evropské zprávy o bezdomovectví a také evropské tematické zprávy Profily bezdomovectví, které jsou následně organizací FEANTSA publikovány. V roce 1991 FEANTSA „začala provozovat European Observatory on Homelessness, což je platforma zaměřená na tvorbu a publikování odborných textů týkajících se bezdomovství a jeho determinant“ (Barták, 2004)

Evropská síť sdružení bojujících proti chudobě a společenskému vyloučení (EAPN) je koalice sdružení, které umožňují lidem žijícím v životní nouzi a společenském vyloučení uplatnit svoji zodpovědnost a využívat svých práv. Dále se starají o to, aby byla odstraněna jejich izolace a výše uvedené společenské vyloučení.

Evropská síť pro zdraví chudých a vyloučených (Eur-Hope Network) je sdružení osob, které působí ve zdravotní sféře a snaží se o péči na zdraví osob na pokraji společnosti díky vzájemné spolupráci, předávání si zkušeností a upozorňování se na problémy chudým a společensky vyloučených jedinců.

Evropská federace potravinových bank (FEBA). Zde jsou sdruženy veškeré Potravinové banky pro boj proti hladu a plýtvání. Tyto banky sbírají, dále uskladňují a díky dobročinným organizacím také distribuují potraviny od zemědělců a obchodníků, které jsou pro ně již přebytečné.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 VÝZKUMNÁ ČÁST

Praktická část bakalářské práce je zaměřena individuálně na konkrétní jedince bez domova, kteří žijí v okrese Zlín, Kroměříž, Hodonín a Brno. Těmto lidem byly předloženy vypracované dotazníky, které byly zaměřeny na kvalitu jejich života. Zároveň s nimi byly vedeny hovory na téma jejich situace. Otázky v dotazníku byly věnovány tomu, jakým způsobem se do této jejich situace mohli dostat, kde tito lidé tráví čas, kde přespávají, jaký je jejich zdravotní stav, jak oni sami pohlíží na svoji životní situaci a jak si představují svůj život do budoucna.

3.1 Druh výzkumu

Pro bakalářskou práci byl vybrán kvantitativní výzkum, a to proto, že během zajišťování spolupráce s jednotlivými respondenty bylo zjištěno, že ne všichni se chtějí o svém životě bavit otevřeně a chtějí raději zůstat v anonymitě. Zároveň bylo uznáno, že je tato metoda vhodnější než metoda kvalitativní, jelikož zvolené téma nevyžaduje příliš hlubokou analýzu těchto problémů.

Jako metoda sběru dat bylo tedy zvoleno dotazníkové šetření. Jedná se o nejběžnější nástroj pro sběr dat a je na něm výhodou, že zde může být položena spousta otázek, které dopomohou k získání cenných názorů a fakt od jednotlivých respondentů. Jeho výhodou také je, že je vcelku jednoduše zpracovatelný. Výsledkem tohoto dotazníku je relativně rozsáhlý, nikoli však podrobný popis stanovené problematiky na obsáhlém počtu respondentů, avšak výsledky mohou být přiměřeně zobecněny na celou populaci. Tento dotazník byl sestaven dle mého uvážení a následně byl rozdán vybraným respondentům, kteří jej po vyplnění vrátili zpět, a následně byl čárkovou metodou vyhodnocen. Uvedená data byla poté analyzována a výsledky dále prezentovány pomocí grafů.

3.2 Stanovení dílčích výzkumných otázek a cíl výzkumu

Dle záměru stanoveného cíle byly vymezeny následující dílčí otázky, na které bylo snahou pomocí výzkumu odpovědět. Otázky, které byly uvedeny v dotazníku, byly předmětem pro zodpovězení stanovených dílčích otázek, pouze s výjimkou těch, které sloužily jako doplňkové:

1. otázka:

Je dle názorů jednotlivých respondentů život bez domova nekvalitní život?

2. otázka:

Považují se samotní lidé bez domova za lidi, kteří se ocitli na pokraji lidské společnosti? Tedy připadají si společensky vyloučení?

3. otázka:

Jsou lidé bez domova spokojeni se způsobem života, který žijí?

4. otázka:

Mělo na lidi bez domova vliv jejich umístění v některém ze zařízení, jako jsou například vězení, dětský domov a další?

5. otázka:

Přináší život bez domova více zdravotních problémů?

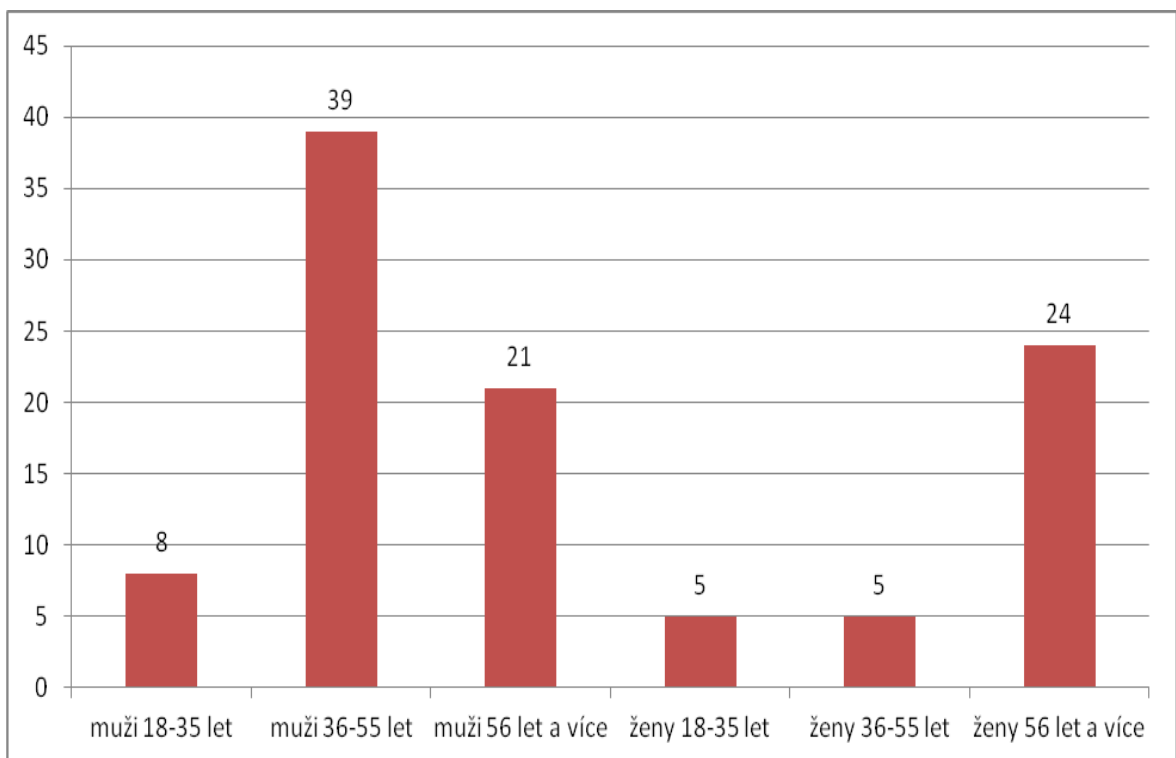
Cílem výzkumné části bylo ověřit si, do jaké kvalitní míry žijí lidé bez domova svůj život, pokusit se zjistit, jak jsou se svým způsobem života spokojeni a jestli se cítí vyloučení ze společnosti a žijí tedy na jejím pokraji a dále jaké jsou jejich přání a plány do budoucnosti.

3.3 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek je poněkud obsáhlý a rozložený do více měst z důvodu nízkého počtu bezdomovců v blízkém okolí. Jedinou stanovenou podmínkou pro výzkum bylo, aby se tito lidé nechovali agresivně, byli ochotní spolupracovat a nebyli pod vlivem alkoholu či jiných látek. Tyto faktory byly rozpoznány ihned při prvním kontaktu. Všichni z vybraných respondentů měli na své poměry velice slušné chování a i ke spolupráci přistupovali se vši slušností.

Výzkumný vzorek byl zaměřen na jeho rozdělení podle pohlaví a věkové kategorie, tak, aby muži i ženy, mladší, střední a starší věk měl své zastoupení. Tento záměr se také podařil.

Celkový počet respondentů byl 102 a rozdělení podle pohlaví a věku bylo následující:



3.4 Komentář k dotazníku

Otázky v dotazníku byly zaměřeny na cíl zodpovědět stanovené dílčí otázky. Respondenti byli předem informováni o anonymitě dotazníků a byly jim zhruba vysvětleny také otázky daného dotazníku. Tyto otázky byly formulovány s ohledem na jejich osobní údaje a citlivá data. Základními informacemi bylo pouze datum a místo vyplnění dotazníku.

V dotazníku byly použity uzavřené i otevřené otázky. Uzavřené otázky nabídli dotazovanému předem výběr z několika odpovědí a ten následně vybíral pouze jednu z nich, která je nejbližší jeho situaci či názoru. Otevřená otázka byla však shledána jako vhodnější pro zjištění podrobnějších informací k danému cíli. I pro dotazovaného byl tento typ otázky přijatelnější, jelikož zde může lépe vystihnout své přání a touhy.

4 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Ještě před tím, než budou uvedeny veškeré výsledky z výzkumu, bude představen postup, kterým byly dotazníky vyhodnoceny.

4.1 Postup při vyhodnocování dotazníků

Bylo rozdáno celkem 132 dotazníků, z čehož pouze 102 bylo obdrženo zpět. Ne všichni respondenti také vyplnili všechny otázky. návratnost vyjádřená v procentech je tedy 77,3 %. Toto množství mne vcelku překvapilo, jelikož dotazníky byly anonymní, avšak zřejmě některým lidem je toto téma nepříjemné.

Vyhodnocení dotazníků bylo provedeno vyhodnocením četností odpovědí na každou otázku individuálně.

4.2 Výsledky dosažené vyhodnocením dotazníků

Ke zpracování všech odpovědí byly použity údaje ze všech 102 odevzdaných dotazníků i přesto, že některé neobsahovaly všechny odpovědi. Všechny otázky byly pro lepší orientaci vyjádřeny grafickou podobou. Zpracování z pohledu statistiky bylo voleno především s rozlišením pohlaví.

Jako příloha č. P I byl uveden dotazník, který byl po doplnění všemi spolupracujícími respondenty vyhodnocen.

Na základě vyhodnocení dotazníků byly získány tyto údaje:

Otázka č. 1 Jste:

- a) muž b) žena

Je důležité, zdali byly dotazníky vyplňovány převážně muži nebo ženami.

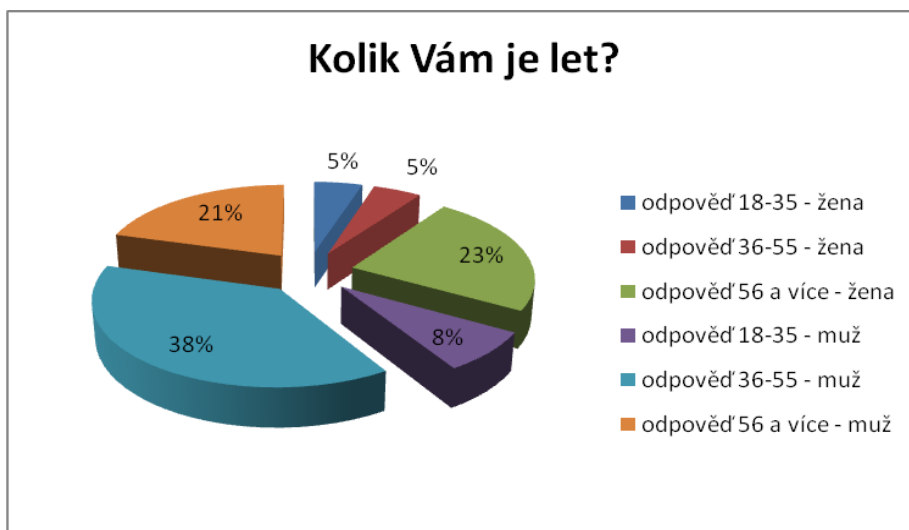


Podle vyhodnocených odpovědí bylo z celkového počtu 102 respondentů 68 mužů a pouze 34 žen.

Otázka č. 2 Kolik Vám je let?

- a) 18-35 b) 36-55 c) 56 a více

Je podstatné, s jak starými lidmi byl dotazník vyplňován.

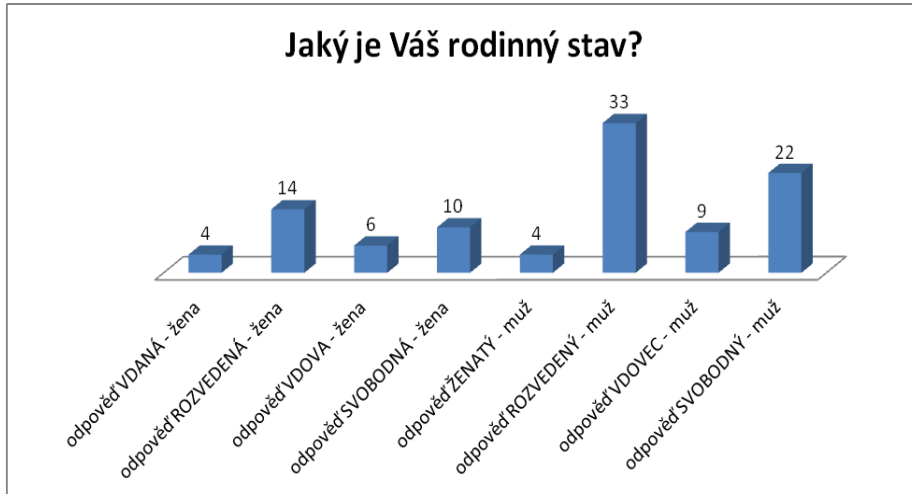


Ze všech 102 respondentů převažují muži ve věku 36-55 let a ženy ve věku 56 let a více.

Otázka č. 3 Jaký je Váš rodinný stav?

- a) ženatý/vdaná b) rozvedený/á c) vdovec, vdova
d) svobodný

Bylo zkoumáno, v jakém rodinném stavu se respondenti nachází.

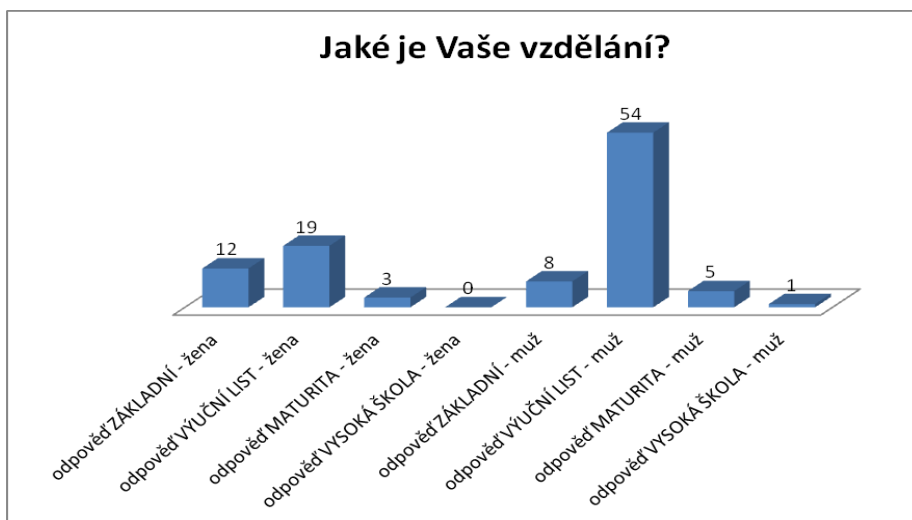


Mezi respondenty, kteří vyplnili dotazníky, bylo v nejvíce rozvedených mužů a nejvíce rozvedených žen.

Otázka č. 4 Jaké je Vaše vzdělání?

- a) základní b) výuční list c) maturita d) vysoká škola

Zde byl zájem směřován k dosaženému vzdělání jednotlivých respondentů.

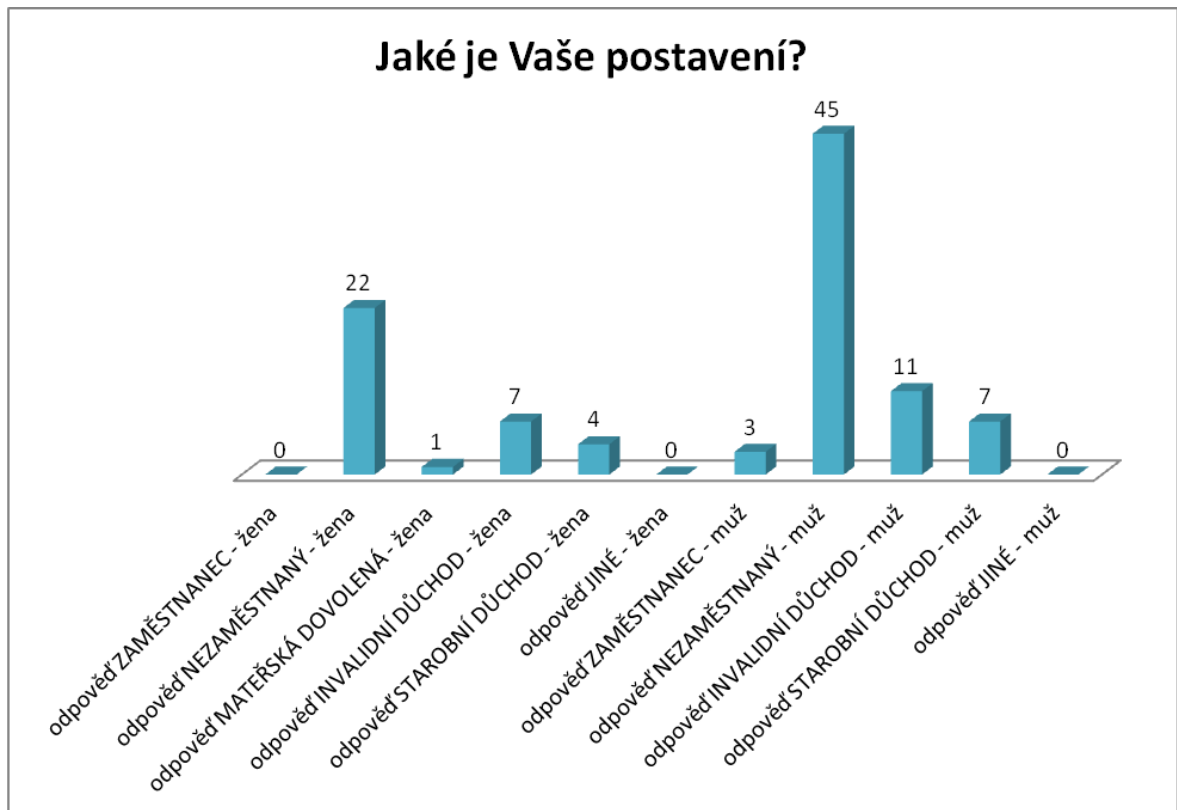


Ze všech dotázaných má převážná většina mužů výuční list a převážná většina žen také výuční list.

Otázka č. 5 Jaké je Vaše postavení?

- a) zaměstnanec b) nezaměstnaný c) mateřská dovolená
d) invalidní důchod e) starobní důchod f) jiné

Zde byla položena otázka postavení respondentů z hlediska jejich pracovního či jiného zařazení.

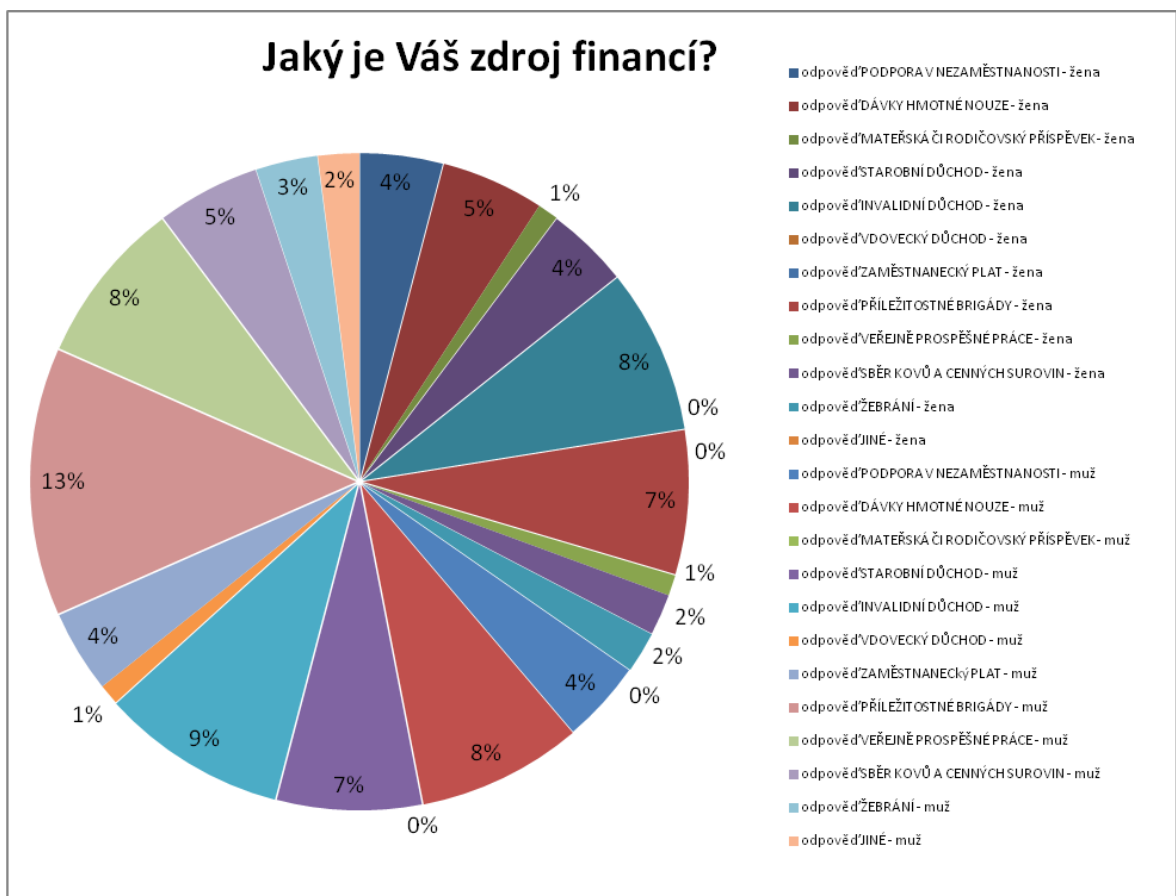


V tomto případě převažuje podstatná část nezaměstnaných mužů i nezaměstnaných žen.

Otázka č. 6 Jaký je Váš zdroj financí?

- a) podpora v nezaměstnanosti b) dávky hmotné nouze
 c) mateřská či rodičovský příspěvek d) starobní důchod
 e) invalidní důchod f) vdovecký důchod g) zaměstnanecký plat
 h) příležitostné brigády i) veřejně prospěšné práce
 j) sběr kovů a cenných surovin k) žebrání l) jiné

Zde bylo cílem zjistit, jaké příjmy lidé bez domova mají.

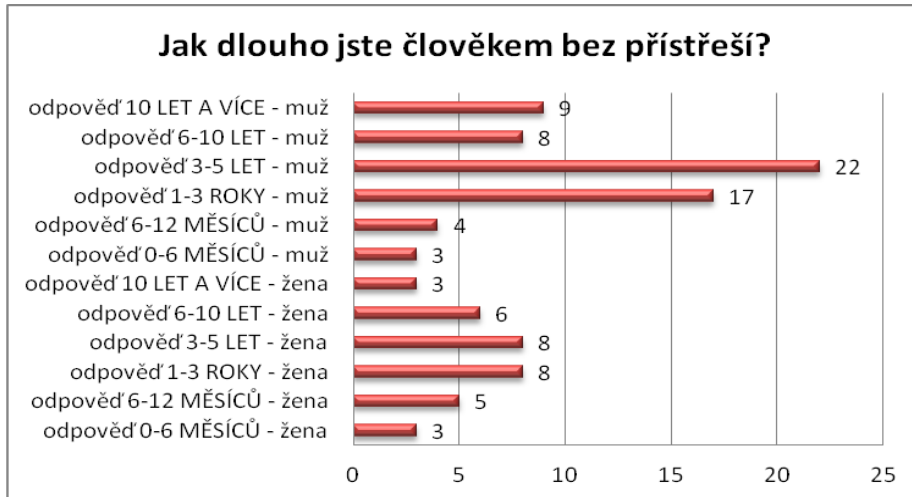


Z tohoto hodnocení vyplývá, že největším finančním příjmem pro muže jsou příležitostné brigády a pro ženy kupodivu invalidní důchod.

Otázka č. 7 Jak dlouho jste člověkem bez přístřeší?

- a) 0-6 měsíců b) 6-12 měsíců c) 1-3 roky d) 3-5 let
e) 6-10 let f) 10 let a více

Jakou dobu již respondenti strávili bez přístřeší?

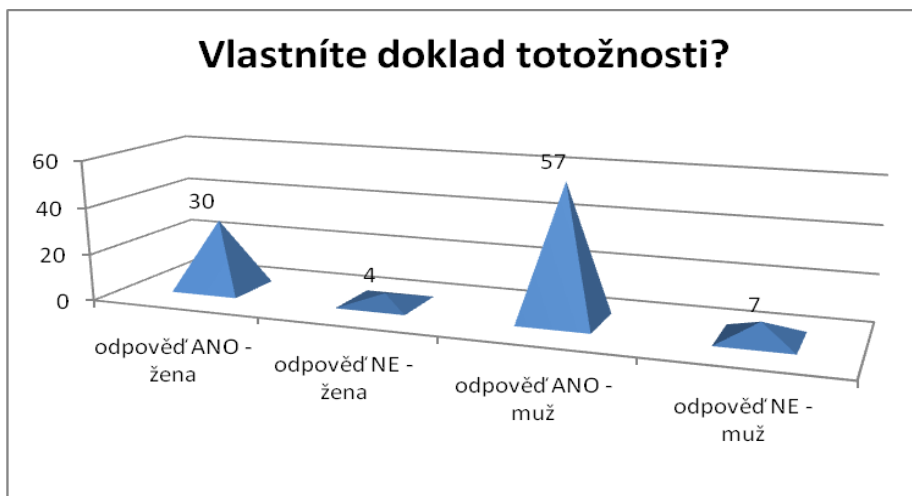


Z výše uvedeného vyhodnocení vyplynulo, že nejedlé jsou lidmi bez přístřeší muži, a to v rozmezí 3-5 let a ženy se stejným počtem odpovědí v rozmezí 1-3 roky a 3-5 let.

Otázka č. 8 Vlastníte doklad totožnosti?

- a) ano b) ne

Zde bylo zkoumáno, zda-li zkoumaná populace lidí vlastní osobní doklady.

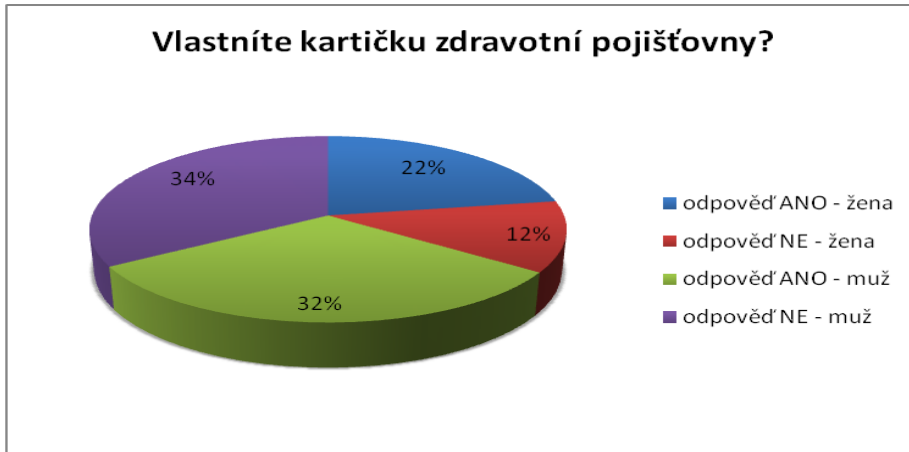


Z těchto výsledků je zřejmé, že většina z respondentů osobní doklady vlastní, avšak 7 mužů a 4 ženy jej nevládní a někteří se zdrželi odpovědi.

Otázka č. 9 Vlastníte kartičku zdravotní pojišťovny?

- a) ano b) ne

U této otázky bylo snahou zjistit, jestli jsou dotázaní respondenti pojištěni u některé ze zdravotních pojišťoven a vlastní tedy průkaz (kartičku) zdravotní pojišťovny.

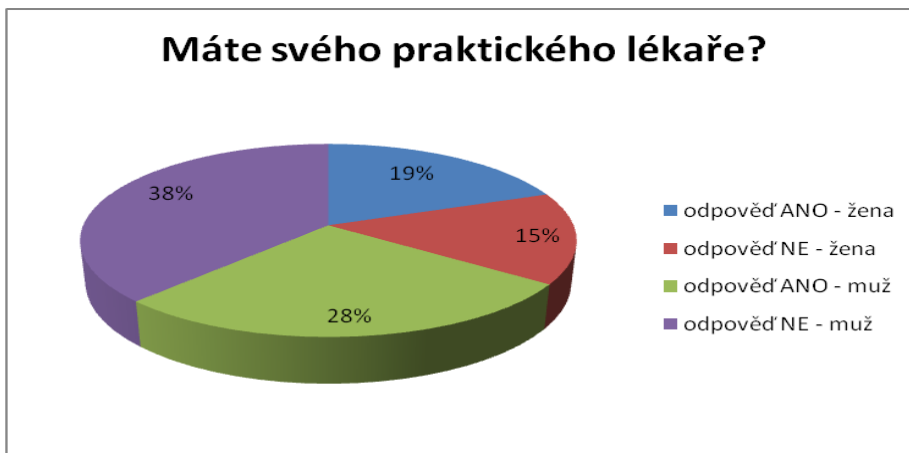


Po vyhodnocení těchto odpovědí byly zjištěny poněkud fatální výsledky, jelikož velká většina ze spolupracujících respondentů vůbec nevlastní průkaz zdravotní pojišťovny a s největší pravděpodobností tedy vůbec není zdravotně pojištěna.

Otázka č. 10 Máte svého praktického lékaře?

- a) ano b) ne

Zde bylo zkoumáno, jestli dotázaní respondenti navštěvují svého lékaře nebo využívají pomoc lékařů v nízkoprahových denních centrech nebo jiných zařízeních.



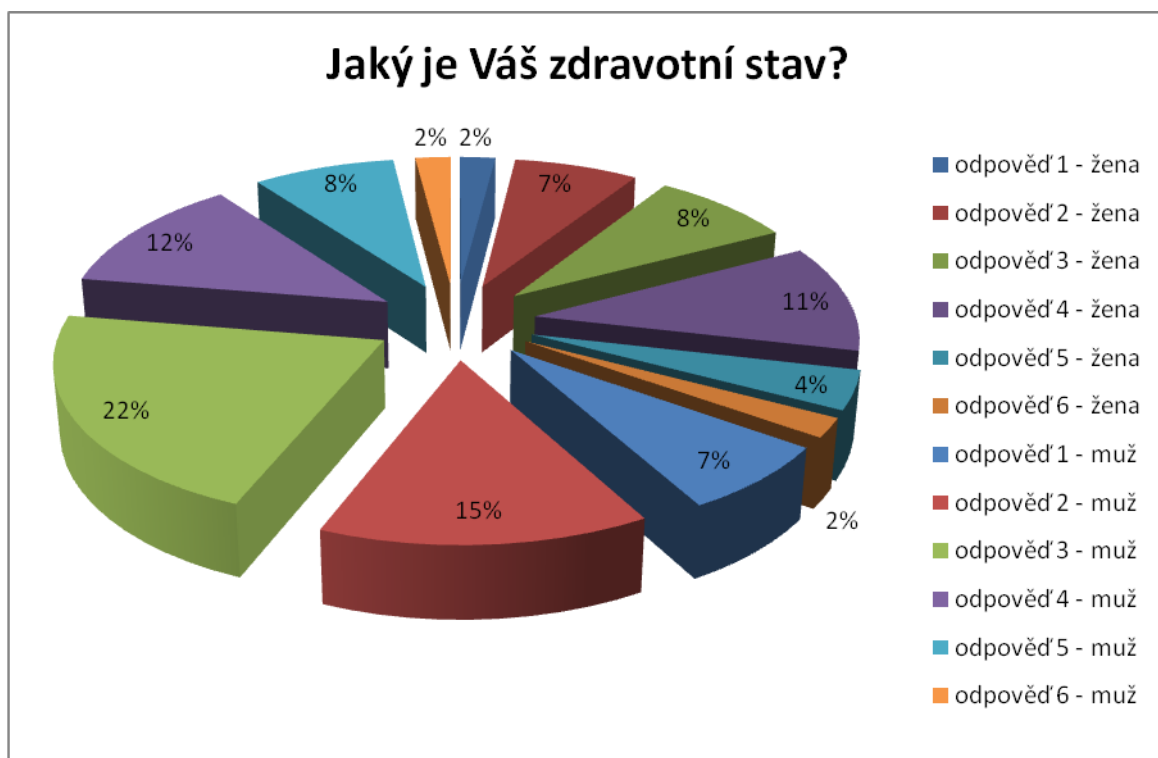
Z výsledků u výše položené otázky je patrné, že drtivá většina z dotázaných respondentů nemá svého vlastního praktického lékaře. Navazuje to zřejmě také na fakt, že tito lidé nevlastní průkaz zdravotní pojišťovny a lékaři je tedy odmítají přijmout.

Otázka č. 11 Jaký je Váš zdravotní stav?

Zde prosím o odpověď dle stupnice 1-6, kdy 1 znamená, že je Váš stav „výborný“ a 6 „velmi špatný“.

VÝBORNÝ	STUPNICE					VELMI ŠPATNÝ
	1	2	3	4	5	

V této otázce bylo záměrem zjistit, jak jsou na tom dotazovaní respondenti po zdravotní stránce. Jelikož jsou to lidé bez trvalého domova, je jistě více pravděpodobné, že jejich zdravotní stav není na příliš dobré úrovni.

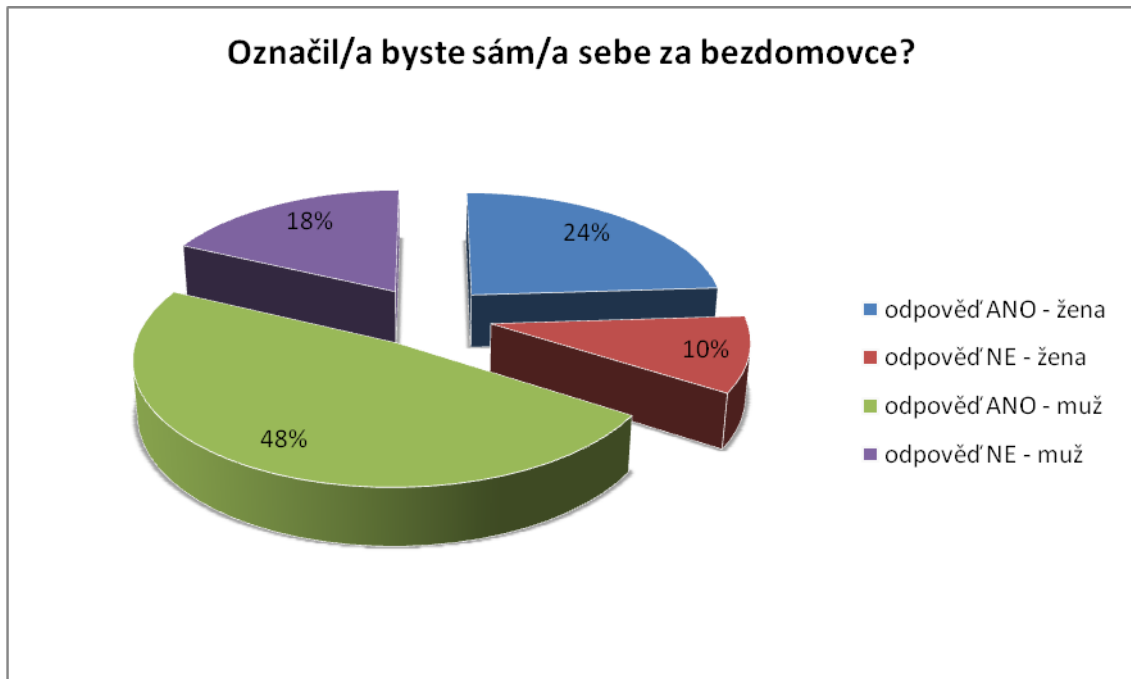


Výsledek u této otázky není nijak překvapivý. Zdravotní stav na výbornou, mají dle samotného tvrzení jednotlivých respondentů, pouze 2 % žen a 7 % mužů. Naopak ve špatném zdravotním stavu na stupni 6 je na základě jejich tvrzení také 2 % žen a 2 % mužů. Celkové hodnocení tedy je vzhledem k počtu respondentů, kteří mají svého praktického lékaře, za kterým se svými problémy můžou docházet a dle zařazení do uvedené škály, špatné.

Otázka č. 12 Označil/a byste sám/a sebe za bezdomovce?

a) ano b) ne

V této otázce bylo záměrem zjistit, jak se na své postavení ve společnosti dívají samotní lidé bez domova.

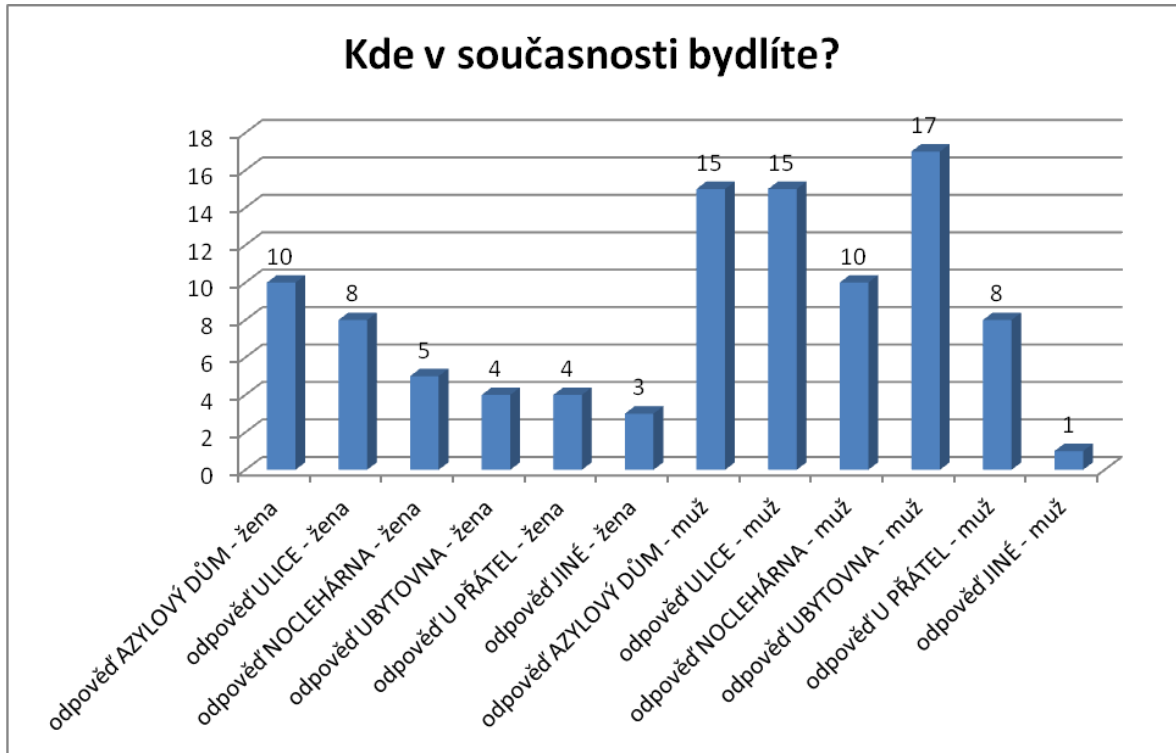


Podle zjištěných informací znázorněných výše v grafu je patrné, že převážná většina dotázaných respondentů se skutečně považuje za bezdomovce. Pouze 28 % odpovídajících respondentů se tímto nepovažuje a nenazývá se bezdomovcem.

Otázka č. 13 Kde v současnosti bydlíte?

- a) azylový dům b) ulice c) noclehárna d) ubytovna
 e) u přátel f) jiné, prosím uveďte

Zde byl projevěn zájem o to, kde lidé bez domova bydlí a kde žijí.



Po vyhodnocení odpovědí na výše položenou otázku bylo zjištěno, že nejvíce z respondentů žije v případě žen v azylovém domě a v případě mužů na ubytovně. Jen 3 z žen, které odpověděli na otázku odpovědí f) shodně poznamenalo, že žijí u své matky. 1 muž, který odpověděl možností f) napsal, že bydlí ve čtvrtdomku ve Zlíně. Poměrně dost z těchto dotázaných však žije na ulici, což je z hlediska kvality života jistě silně pod úrovní, a to ať z hygienického, tak i životního hlediska.

Otázka č. 14 Ocitl/a jste se již někdy v některém z uvedených zařízení?

- a) dětský domov b) psychiatrická léčebna c) vězení
d) ústav sociální péče e) jiné, prosím uveďte

V návaznosti na možné příčiny bezdomovství bylo velmi podstatné vědět, zda-li se někdy někteří z respondentů ocitli v některém z uvedených zařízení.

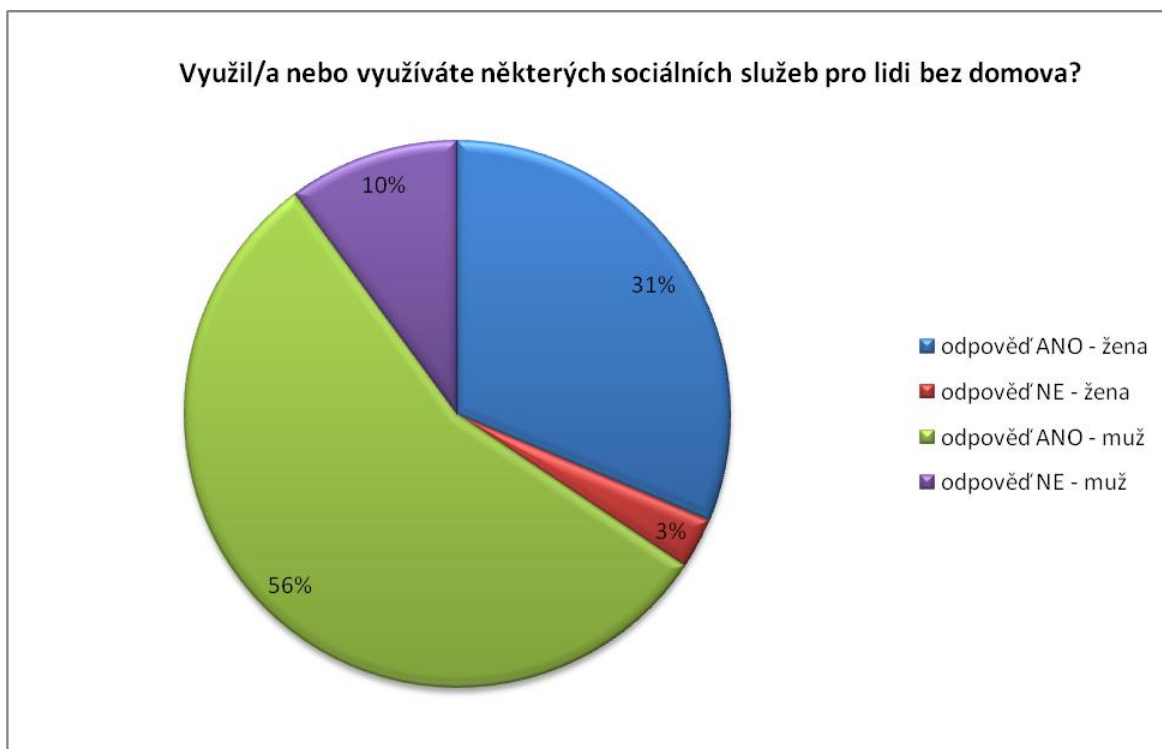


Na základě vyhodnocení této otázky je patrné, že pobyt v některém z těchto zařízení opravdu může ovlivnit skutečnost stát se bezdomovcem. Největší roli u mužů hraje vězení, následované dětským domovem a u žen taktéž dětský domov. V odpovědích možnosti e) bylo ve všech případech uvedeno, že nepobýval/a v žádném z těchto zařízení, pouze 1 z respondentů uvedl, že byl v protialkoholní léčebně Kroměříž.

Otázka č. 15 Využil/a nebo využíváte některých sociálních služeb pro lidi bez domova?

a) ano b) ne

Z hlediska zkvalitnění života lidí bez domova je důležité, jestli využívají některých ze sociálních služeb, které jsou nabízeny lidem bez domova. Ti, kteří o tyto služby nemají zájem nebo je nevyužívají, se zcela jistě připravují o zlepšení své životní situace nebo alespoň kvalitnější přežití.



Z celkového počtu dotázaných respondentů nevyužívá žádné ze sociálních služeb 10 % mužů a 3 % žen. V tomto případě se však zcela jistě připravují o možnosti, které jim spousta z těchto služeb nabízí, a to ať už se jedná o možnosti hygieny, teplé jídlo či nocleh. Jestliže si tito lidé uvědomí, co je možné využitím těchto služeb získat, určitě si alespoň polepší v kvalitě svého již tak bídného života.

Otázka č. 16 V případě, že jste na otázku č. 15 uvedl/a ANO, můžete prosím uvést jaké?

- a) ubytování v azylovém domě b) noclehárna
 c) nízkoprahové denní centrum d) terénní sociální péče
 e) služby charity f) jiné, prosím uveďte

Zde bylo zkoumáno jakých sociálních služeb lidé bez domova nejčastěji využívají.

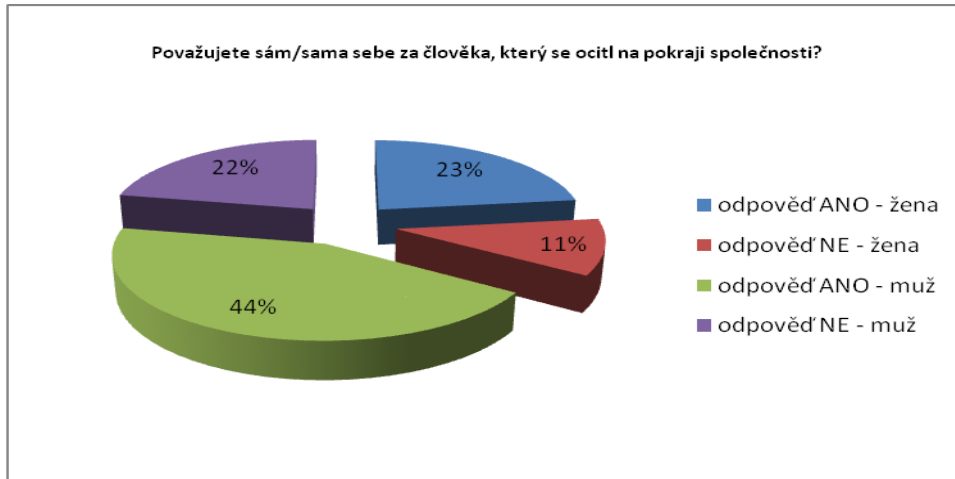


V tomto průzkumu bylo zjištěno, že nejvíce využívanými službami pro lidi bez domova jsou ubytování v azylovém domě a služby charity. Žádný z odpovídajících respondentů nevedl, že by využíval jinou sociální službu, než která byla uvedena v seznamu.

Otázka č. 17 Považujete sám/sama sebe za člověka, který se ocitl na pokraji společnosti?

- a) ano b) ne

V tomto případě bylo cílem zjistit, jestli se sami lidé bez domova považují za lidi, kteří se ocitli na pokraji lidské společnosti a cítí se tedy společensky vyloučení.

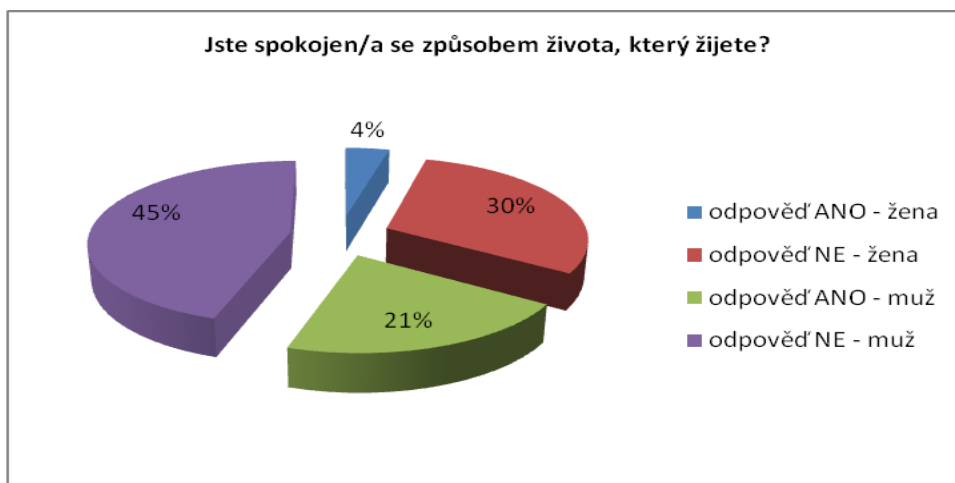


V tomto průzkumu bylo zjištěno, že celých 67 % dotázaných respondentů se skutečně považuje za člověka vyloučeného ze společnosti, člověka na pokraji společnosti.

Otázka č. 18 Jste spokojen/a se způsobem života, který žijete?

- a) ano b) ne

Do jaké míry jsou lidé bez domova spokojeni s životem, který žijí?

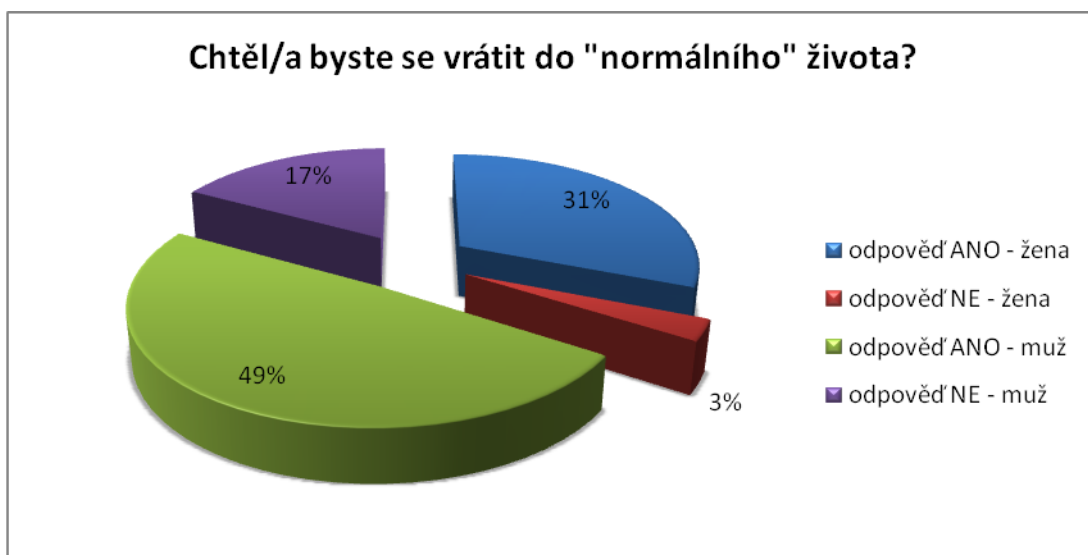


Dle tohoto průzkumu bylo zjištěno, že celých 25 % respondentů je spokojeno se svým způsobem života. Je to neuvěřitelné, ale těmto lidem se jejich život bez domova líbí.

Otázka č. 19 Chtěl/a byste se vrátit do „normálního“ života?

a) ano b) ne

Normálním životem v této otázce bylo myšleno především to, mít svůj vlastní domov, rodinu, práci a přátele. Nikoli nejistou budoucnost na ulici či jiných přechodných stanovištích v průběhu lidského života.



S mírně překvapivými výsledky u této otázky bylo zjištěno, že celkem 20 % z dotázaných respondentů vůbec nemá zájem o návrat do běžného života. Je to také v návaznosti na předchozí otázku, ve které bylo zjištěno, že jsou někteří lidé se svým životem spokojeni.

Otázka č. 20 Jaké jsou Vaše přání a touhy do budoucna? Prosím uveďte.

V poslední otázce dotazníku byli respondenti požádáni o to, aby se podělili o své touhy a přání, které by měli do svého budoucího života. Tyto odpovědi byly velmi různorodé, a proto bylo citováno následující: „Jsem spokojená“, „Chtěla bych přitele“, „Mět bydlení a dostatek jídla“, „Lepší život“, „Mít domov“, „Bydlení a přítelkyni“, „Zdraví“, „Mám všechno co potřebuju“, „Žádné“, „Mít domov, práci a rodinu“, „Větší dávky“, „Žádné touhy nemám“, „Mít vlastní bydlení“, „Levnější potraviny“, „Svůj bývalý život“, „Domov a zdraví“, „Vrátit se k rodině“, „Mít bydlení a přitele“, „Méně útoků“, „Chtěla bych spět svůj dřívější život“, „Najít si zaměstnání“, „Chcu být zdravá“, „Zlepšit zdr. stav a najít si práci“, „Najít si zaměstnání“, „Chtěla bych děti“, „Víc domovů“, „Aby mě rodina vzala domů“, „Najít si práci, byt“, „Rodinu“, „Levnější cigarety“, „Domov“, „Mět rodinu a bydlení

moje“, „Více kamarádů“, „Levnější cigarety a alkohol“, „Více přátel“, „Nemám“, „Novou vládu“, „Levnější alkohol“, „Mít přítelkyni“, „Více peněz“, „Mět peníze“, „Nic jsem spokojený“, „Zlevnit alkohol“, „Přítelkyni“, „Víc azilových domů“, „Být zase doma“, „Pracovat, být zdravý“, „Práce“, „Mít práci, bydlení“, „Domov, rodinu, kamarády“, „Hledání bytu, zlepšit zdravotní stav“, „Více přátel a lepší bydlení“, „Levnější alkohol“, „Lepší životní podmínky“, „Rodinu a byt“, „Čisté oblečení“, „Být milionář“, „Větší kvalitu života“, „Mít kde spát a co jíst“, „Práci a bydlení“, „Bydlet sám“, „Dobrou práci a bydlení“, „Chcu mět kde bydlet“, „Mít kde bydlet“, „Levnější jídlo a mět kde bydlet“, „Vrátit ženu“, „Rád bych našel dobrého přítele (nejsem gay) s malým domkem na dožití“, „Mít kde bydlet a rodinu“, „Zpátky rodinu“, „Více kamarádů“, „Být zdraví a mět bydlení“, „Najít si bydlení“, „Najít si ženu a bydlení a práci“, „Méně nemocí“, „Dobrou práci“, „Dožít se 70 let a neumřít na ulici“, „Žádné“, „Být na lepší úrovni“, „Chci mět kde bydlet“, „Chci zpět komunisty“, „Dobrého kamaráda“, „Teplé jídlo každý den“, „Žádné“, „Lepší zdraví“, „Rodina-práce-přestat požívat látky“, „Chtěl bych najít nějakého dobrého kamaráda“.

Po shrnutí všech odpovědí bylo zjištěno, že nejčastějšími přáními a touhami lidí bez domova jsou především ta, že chtějí najít dobré přátele, získat rodinu a mít své vlastní bydlení.

4.3 Rozbor výsledků vzhledem ke stanoveným dílčím otázkám

1. otázka:

Je dle názorů jednotlivých respondentů život bez domova nekvalitní život?

S jednou částí dílčí výzkumné otázky se pojí dotazníková otázka č. 6 a podle získaných výsledků je patrné, že nejčastějšími příjmy pro lidi bez domova jsou příležitostné brigády či invalidní důchod, což neznamená, že by jejich život byl z pohledu finančního zabezpečení příliš kvalitní. Dále v další části této otázky byla zmíněna dotazníková otázka č. 13, která prozradila, že nejvíce z těchto lidí žije v azylových domech či na ubytovnách. Na ubytovnách však podle odpovědí žijí pouze ti jedinci, jež mají invalidní či starobní důchod nebo je jejich příjmem zaměstnanecký plat. I z tohoto pohledu tedy lze říci, že člověk, který nemá místo, kam by se vždy vracel jíst a spát, nežije kvalitním životem. V neposlední

řadě se k této dílčí otázce váže dotazníková otázka č. 18, která přímo prozradila, že celých 75 % z dotazovaných respondentů tvrdí, že jejich život není kvalitní.

2. otázka:

Považují se samotní lidé bez domova za lidi, kteří se ocitli na pokraji lidské společnosti? Tedy připadají si společensky vyloučení?

Na tuto dílčí otázku bylo přímo odpovězeno dotazníkovou otázkou č. 17, která svými výsledky prozradila, že se více než většina z dotázaných, konkrétně celých 67 % skutečně považuje za lidi, kteří se ocitli na samotném pokraji lidské společnosti a cítí se tedy společensky vyloučení.

3. otázka:

Jsou lidé bez domova spokojeni se způsobem života, který žijí?

V tomto případě bylo částečně na tuto otázku odpovězeno otázkou č. 12, která udává, že pouhých 28 % dotázaných se sama o sobě nepovažuje za bezdomovce, tudíž zbylých 72 % si upřímně přiznává, že jsou bezdomovci, což je jistě nedělá svým stavem spokojené. Dále se k této dílčí otázce navázala otázka č. 18, která jasně ukázala, že pouze 25 % dotázaných, tedy nejvíce 26 respondentů ze 102 dotázaných je spokojeno se životem, který žijí.

4. otázka:

Mělo na lidi bez domova vliv jejich umístění v některém ze zařízení, jako jsou například vězení, dětský domov a další?

Na tuto otázku bylo nepřímou odpovězeno dotazníkovou otázkou č. 14, která udává, že jistou mírou zavinění na postavení člověka bez domova může mít umístění například v často zodpovězeném vězení či dětském domově. Tyto skutečnosti mohou opravdu často předcházet následnému stavu, kdy se člověk ocitne bez přístřeší, rodiny a smyslu života.

5. otázka:

Přináší život bez domova více zdravotních problémů?

Tato otázka byla nepřímo analyzována pomocí otázek 9, 10 a 11. U otázky č. 9 bylo zjišťováno, zdali jednotliví respondenti vlastní kartičku zdravotní pojišťovny a ukázalo se, že celých 46 % z dotázaných, kartičku vůbec nevlastní. Dále navázala otázka ohledně praktického lékaře, kterého taktéž více než polovina z respondentů nemá. Jak již bylo zmíněno, zcela jistě tato skutečnost souvisí s tím, že tito lidé nejsou zdravotně pojištěni. V neposlední řadě je také třeba zmínit vyhodnocení zdravotního stavu dotazovaných, který je převážně dle odpovědí samotných respondentů na uvedené stupnici na úrovni 3 – 4, což značí kvalitu zdravotního stavu těsně pod středovou hranicí. Tito lidé mohou mít jisté zdravotní komplikace, avšak nijak velmi vážné.

ZÁVĚR

Tato práce se v teoretické části zabývá především vysvětlením základních pojmů, které se vyskytují v oblasti problematiky bezdomovství. Tyto pojmy byly pro vypracování této práce velmi důležité. Praktická část byla naopak věnována zkoumání názorů a podstatných psychických postojů jednotlivých respondentů z výzkumného vzorku sestaveného lidmi bez domova. Tento vzorek se skládal celkem ze 102 respondentů a pomohl k zodpovězení stanovených dílčích otázek. Po zpracování jednotlivých dotazníků byly všechny získané odpovědi vyjádřeny v grafech.

Výsledky, které byly získány pomocí dotazníkového šetření, jednoznačně dopomohly k zodpovězení otázek týkajících se kvality života lidí bez domova. Smutným faktem je to, že byla pouze potvrzena domněnka, že kvalita života těchto lidí je skutečně na velmi nízké úrovni, což přímo oni sami potvrzují.

Velmi důležitou otázkou této práce také bylo, jak vlastně lidé bez domova sami na sebe pohlíží. Považují se oni sami za bezdomovce a jsou spokojeni se svým životem? Opět v praktické části byla tato skutečnost jasně zodpovězena, jelikož i přes pár výjimek, které jsou spokojeny s tím, jak žijí, je spousta takových, které jejich život nenaplňuje, a nejsou s ním spokojeni vůbec. Chtějí jej změnit, najít si práci, mít rodinu a zázemí, kam by se mohli každý den vracet. Pro nás, kteří tohle všechno máme, jsou tyto věci samozřejmostí, pro mnohé lidi bez domova je to však každodenní přání.

Důležitou otázkou v práci byla také skutečnost, jaký zdravotní stav se u těchto lidí dá očekávat. Bohužel, bylo potvrzeno, že spousta z nich je na tom zdravotně dle jejich mínění hůře, dokonce má několik z respondentů přiznán invalidní důchod. Další spousta jich balancuje na stupnici okolo průměru a pouhá 4 % z těch, kteří na výzkumu spolupracovali, považuje svůj stav za výborný. Vzhledem ke zjištěnému počtu lidí, kteří mají svého praktického lékaře, který jim s jejich zdravím může pomoci, jsou tyto výsledky průzkumu přímo fatální.

Z práce vyvozují především fakt, že v problematice bezdomovství by měl být zohledňován nikoli samotný důsledek, avšak především příčina toho, jak se tito lidé do této situace dostali. Z mého pohledu je někdy až zarážející, jakým způsobem se spousta lidí k bezdomovcům staví. Nejedná se jen o špinavé a zapáchající lidi, byť se mezi nimi spousta takových nachází. Neměli bychom je všechny odsuzovat tím, že si za svoji situaci mo-

hou sami díky popíjení alkoholu či užívání různých návykových a omamných látek, ale také si uvědomit to, že spousta z nich řeší velmi obtížné životní situace, které jim nedaly na výběr jinou volbu. Možná tyto lidi jen zbytečně negativně odsuzují média, která v nich hledají senzace pro svoji činnost a dělají z nich takové lidi, kteří nemají zájem o práci, páchají nejrůznější trestné činnosti či vykrádají objekty a nelegálně nocují v soukromých místech a rekreačních obydlích ostatních. Takoví lidé, kteří jsou takto prezentováni, ve skutečnosti tvoří pouhé malé procento ze všech, kteří se do takto tíživé životní situace dostali. Bohužel, tito lidé se proti takovýmto nařčením nedokážou bránit. Nezbyvá jim nic jiného, než jen tiše přihlížet tomu, co se o jejich osobách uvádí.

Spousta z lidí bez domova však může svoji situaci alespoň zlepšit tím, že bude využívat služeb, které jsou jim nabízeny. Ať se bude jednat o služby azylových domů, charity či jiných. Dle průzkumů je spousta takových, kteří o tyto služby vůbec nestojí a nechtějí přijmout jakoukoli pomoc, což je zcela jistě škoda.

Tato práce mi pomohla uvědomit si, jak vlastně lidé bez domova žijí a jaké jsou jejich kvality života. Je pro mě velkým přínosem v této oblasti, jelikož mi pomohla alespoň částečně poznat, jak tito lidé žijí a jaké jsou jejich potřeby.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] HRADECKÁ, Vlastimila a Ilja HRADECKÝ. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*. [1. vyd.]. Praha: NADĚJE, 1996, 107 s. ISBN 80-902-2920-4.
- [2] PRŮDKOVÁ, Táňa a Přemysl NOVOTNÝ. *Bezdomovectví*. 1. vyd. Praha: Triton, 2008, 93 s. ISBN 978-807-3871-000.
- [3] VACÍNOVÁ, T a Otakar FLEISCHMANN. KOL. *Vybrané psychologické aspekty terénní sociální práce*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2006, 143 s. ISBN 80-704-4769-9.
- [4] MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, 287 s. ISBN 80-717-8549-0.
- [5] ŠTĚCHOVÁ, Markéta a Marina LUPTÁKOVÁ. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie: závěrečná zpráva*. Vyd. 1. Editor Bedřiška Kopoldová. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008, 111 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-807-3380-694.
- [6] BINES, W. The Health of Single Homeless People. In ŠUPKOVÁ, D. a kol. *Zdravotní péče o bezdomovce v ČR* [on-line]. Praha: Grada, 2007, s. 23. ISBN: 978-80-247-2245-0. [cit. 3.4.2012]. URL: < <http://www.nadeje.cz/vz/zpb.pdf>>
- [7] BARTÁK, Miroslav. *Zdravotní stav populace bezdomovců v ČR a jeho determinanty I*. Kostelec nad Černými Lesy: IZPE, 2004.
- [8] Naděje. *Naděje* [online]. [cit. 2012-04-05]. Dostupné z: <http://www.nadeje.cz/>

- [9] Charita Česká republika. *Charita Česká republika* [online]. [cit. 2012-04-05]. Dostupné z: <http://www.charita.cz/>
- [10] Armáda spásy. *Armáda spásy* [online]. [cit. 2012-04-05]. Dostupné z: <http://www.armadaspasy.cz/>
- [11] HRADECKÝ, Ilja. *Definice a typologie bezdomovství: [zpráva o realizaci aktivity č. 1 projektu Strategie sociální inkluze bezdomovců v ČR]*. 1. vyd. Praha: Pro Sdružení azylových domů vydala Naděje, 2007, 50 s. ISBN 978-80-86451-13-8.
- [12] HRADECKÝ, Ilja. *Profily bezdomovství v České republice: Proč spí lidé venku a kdo jsou ti lidé*. Praha, 2005.
Dostupné z: <http://www.nadeje.cz/vz/pslvakj05cz.pdf>
- [13] ZÁKON č. 108/2006 Sb., *o sociálních službách*, ve znění pozdějších změn a doplňků.
- [14] ZÁKON č. 2/1969 Sb., *o zřízení ministerstev a jiných státních orgánů ČR v platném znění*
- [15] MATOUŠEK, O. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Praha: Portál, 2007, 185 s. ISBN 978-80-7376-310-9.
- [16] KOTÝNKOVÁ, Magdalena. *Sociální ochrana chudých v České republice*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2007, 132 s. ISBN 978-802-4513-027.
- [17] KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 4., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: ASPI, 2007, 503 s. ISBN 978-807-3572-761.

- [18] *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 351 s. ISBN 80-736-7002-X.
- [19] HRADECKÝ, I. *Profily bezdomovství v ČR: Konflikt, bezdomovci a veřejný prostor, tematická zpráva*. 1. vyd. Brusel: FEANTSA, 2006, 30 s.
- [20] FEANTSA. *FEANTSA* [online]. [cit. 2012-04-05]. Dostupné z: www.feantsa.org/
- [21] BEZDOMOVCI. *Bezdomovci* [online]. [cit. 2012-04-05]. Dostupné z: <http://www.bezdomovci.estranky.cz/>
- [22] HRADECKÝ, I: *Národní zpráva o bezdomovství v České republice 2005*, Praha, 2005
- [23] HRADECKÝ, I: *Národní zpráva o bezdomovství v České republice 2006*, Praha, 2006
- [24] WIKIPEDIE, OTEVŘENÁ ENCYKLOPEDIIE. *Wikipedie, otevřená encyklopedie* [online]. [cit. 2012-04-05]. Dostupné z: <http://www.cs.wikipedia.org>
- [25] HELPION. *HELPION* [online]. [cit. 2012-04-05]. Dostupné z: <http://www.helpion.cz/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
SAD	Sdružení azylových domů
FEANTSA	Fédération Européenne d'Associations Nationales Travaillant avec les Sans-Abri
SČKCH	Sdružení Česká katolická charita
EAPN	Evropská síť sdružení bojujících proti chudobě a společenskému vyloučení
FEBA	Evropská federace potravinových bank

SEZNAM GRAFŮ

- 7 nejčastějších diagnóz během 12 měsíců roku 2005 ...str. 32
- 7 nejčastějších diagnóz během 5 měsíců roku 2006 ...str. 33
- Počet záznamů dle jednotlivých duševních nemocí a poruch z
Ordinace Praktického lékaře v Praze za období 1. 1. 2005 – 31. 5. 2006 ...str. 34
- Počty respondentů dle pohlaví a věkových kategorií ...str. 40
- Jste? ...str. 43
- Kolik Vám je let? ...str. 43
- Jaký je Váš rodinný stav? ...str. 44
- Jaké je Vaše vzdělání? ...str. 44
- Jaké je Vaše postavení? ...str. 45
- Jaký je Váš zdroj financí? ...str. 46
- Jak dlouho jste člověkem bez přístřeší? ...str. 47
- Vlastníte doklad totožnosti? ...str. 47
- Vlastníte kartičku zdravotní pojišťovny? ...str. 48
- Máte svého praktického lékaře? ...str. 48
- Jaký je Váš zdravotní stav? ...str. 49
- Označil/a byste sám/a sebe za bezdomovce? ...str. 50
- Kde v současnosti bydlíte? ...str. 51
- Ocitl/a jste se již někdy v některém z uvedených zařízení? ...str. 52
- Využil/a nebo využíváte některých sociálních služeb pro lidi bez domova? ...str. 53
- Jaké jsou Vámi využívané sociální služby? ...str. 54
- Považujete sám/sama sebe za člověka, který se ocitl na
pokraji společnosti? ...str. 55
- Jste spokojen/a se způsobem života, který žijete? ...str. 55
- Chtěl/a byste se vrátit do „normálního“ života? ...str. 56

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I

Dotazník – určen pro respondenty výzkumu

PŘÍLOHA P I:

DOTAZNÍK URČENÝ PRO RESPONDENTY KVANTITATIVNÍHO VÝZKUMU

Datum:

Místo:

Dobrý den, jmenuji se Lucie Turzíková a jsem studentkou Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. V současné době zpracovávám svoji bakalářskou práci a v ní provádím kvantitativní výzkum pro problematiku bezdomovství. Měl/a byste prosím pár minut čas pro vyplnění krátkého dotazníku? Nemusíte se bát, Vaše odpovědi zůstanou zcela anonymní.

Instrukce: Na následující otázky odpovídejte prosím tak, že zakroužkujete Vámi zvolenou variantu, která je uvedena u každé otázky. U otázek prosím nerozvažujte příliš dlouho, odpovídejte upřímně a pravdivě.

Otázka č. 1 Jste:

- a) muž b) žena

Otázka č. 2 Kolik Vám je let?

- a) 18-35 b) 36-55 c) 56 a více

Otázka č. 3 Jaký je Váš rodinný stav?

- a) ženatý/vdaná b) rozvedený/á c) vdovec, vdova
d) svobodný

Otázka č. 4 Jaké je Vaše vzdělání?

- a) základní b) výuční list c) maturita d) vysoká škola

Otázka č. 5 Jaké je Vaše postavení?

- a) zaměstnanec b) nezaměstnaný c) mateřská dovolená
d) invalidní důchod e) starobní důchod
f) jiné, prosím uveďte

Otázka č. 6 Jaký je Váš zdroj financí?

- a) podpora v nezaměstnanosti b) dávky hmotné nouze
c) mateřská či rodičovský příspěvek d) starobní důchod
e) invalidní důchod f) vdovecký důchod
g) zaměstnanecký plat h) příležitostné brigády
i) veřejně prospěšné práce j) sběr kovů a cenných surovin
k) žebrání
l) jiné, prosím uveďte

Otázka č. 7 Jak dlouho jste člověkem bez přístřeší?

- a) 0-6 měsíců b) 6-12 měsíců c) 1-3 roky d) 3-5 let
e) 6-10 let f) 10 let a více

Otázka č. 8 Vlastníte doklad totožnosti?

- a) ano b) ne

Otázka č. 9 Vlastníte kartičku zdravotní pojišťovny?

- a) ano b) ne

Otázka č. 15 Využil/a nebo využíváte některých sociálních služeb pro lidi bez domova?

- a) ano b) ne

Otázka č. 16 V případě, že jste na otázku č. 15 uvedl/a ANO, můžete prosím uvést jaké?

- a) ubytování v azylovém domě b) noclehárna
c) nízkoprahové denní centrum d) terénní sociální péče
e) služby charity
f) jiné, prosím uveďte

Otázka č. 17 Považuje sám/sama sebe za člověka, který se ocitl na pokraji společnosti?

- a) ano b) ne

Otázka č. 18 Jste spokojen/a se způsobem života, který žijete?

- a) ano b) ne

Otázka č. 19 Chtěl/a byste se vrátit do „normálního“ života?

- a) ano b) ne

Otázka č. 20 Jaké jsou Vaše přání a touhy do budoucna? Prosím uveďte.

Tímto bych Vám chtěla velmi poděkovat za Váš čas a ochotu při vyplňování dotazníku.